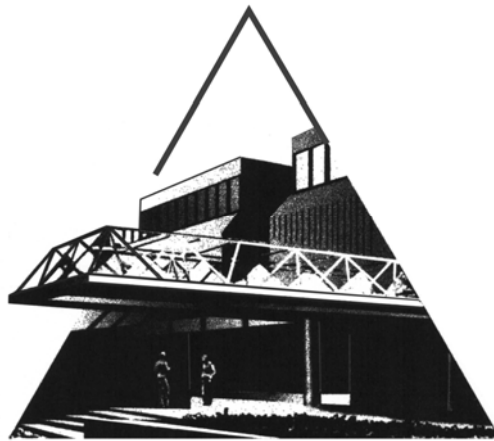

МІНІСТЕРСТВО НАУКИ І ОСВІТИ УКРАЇНИ

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

СУЧАСНА АРХІТЕКТУРНА ОСВІТА

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПРОСТІР
АРХІТЕКТУРНОГО ПРОЕКТУВАННЯ

МАТЕРІАЛИ
II
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

КИЇВ – 2009

ЗМІСТ

Кашенко О.В.	Інформаційна основа архітектурної освіти
Василенко О.Б., Смоленська С.О.	Запровадження сучасної архітектурної проблематики у навчальні програми на прикладі розробок кафедри АП ХДТУБА
Шулик В.В.	Про взаємоузгодженість архітектурної освіти в Україні як основи її інтеграції в європейський простір
Антонюк А.Є.	Задачі реставрації і підготовка фахівців-реставраторів
Бакланова Н.А., Іванова-Вєєн Л.І.	Художественное образование в Баухаузе. По следам юбилейной выставки в Берлине
Бачинська Л.Г.	Гуманітарні дисципліни та архітектурне проектування
Бєвз М.В.	Підготовка архітекторів-реставраторів в Україні у світлі тенденцій розвитку європейської архітектурної освіти
Бєвз М.В., Газда Л., Клімек Б.	Напрямки розвитку методики наукових досліджень історичних архітектурних об'єктів в рамках виконання магістерської роботи
Вершинін В.І.	Тенденции развития промышленной архитектуры и подготовка студентов-архитекторов
Гроса С.	Архітектори та клієнти: Роль соціального престижу при виборі декорування будинків Риги на межі XIX та XX ст.
Забеліна О.В., Злотнікова Т.С., Іванова-Вєєн Л.І.	Изучение АРТ-ландшафтов в высших учебных заведениях России
Іваночко У.І.	Концептуальні засади вищої архітектурної освіти в Національному університеті “Львівська політехніка” в контексті Болонського процесу
Івашко Ю.В.	Значення вивчення архітектурної спадщини у фаховій підготовці архітекторів
Кашенко Т.О.	Методологія архітектурного проектування на засадах енергозбереження
Кодін В.О.	Методические аспекты предпроектных исследований на завершающем этапе подготовки архитекторов-бакалавров
Колодрубська О.І.	Зміст та структура курсу “Дизайн архітектурного середовища сільських поселень”

Конопльова О.В.	Методика творчого пошуку у навчальному процесі архітектора
Калініченко О.В.	Врахування психологічних особливостей старшокласників у допрофесійній підготовці з композиції
Ковальський Л.М.	Проблеми спеціалізації архітектурних досліджень
Коровкіна Г.А.	Іновації в освітньому процесі фахівців архітекторів в епоху модерна
Куровський Г.К., Яблонська Г.Д.	Етика проектного мислення
Ладан Т.М.	Навчальна програма з архітектурного проектування на основі синтезу мистецтв у вигляді теоретичних концепт-формул
Лінда С.М.	Викладання навчальної дисципліни “Сучасні архітектурні теорії і доктрини” в Інституті архітектури Національного університету “Львівська політехніка”
Малік Т.В.	Методика викладання архітектурного проектування архітекторам-дизайнерам старших курсів
Оніщук О.І.	Визначення тенденцій формування регіональних ознак в архітектурному проектуванні м. Києва ХХ–ХХІ ст.
Пуртуа К.	Творчість Віктора Орта: Ар-нуво у Бельгії, революційна експресія освіченого середнього класу
Русевич Т.В., Ладан Т.М., Новосад І.Г.	Навчальна програма з архітектурного проектування на основі врахування сучасних засобів міських комунікацій – монорейкова дорога, станція
Самойлович В.В.	Методика проектування опорядження інтер'єрів
Сіверс М.В.	Методика вирішення актуальних проблем архітектури в дипломному проектуванні на прикладі формування православної сакральної площі
Товбич В.В.	Університет чи комп'ютерні курси?
Ушаков Г.Н.	Впровадження методики розвитку просторової уяви при фаховій підготовці архітекторів
Чередіна І.С., Зуєва П.П.	Спеціалізація “Теория и история архитектуры” в МАРХИ
Шебек Н.М.	Методологічні засади типологізації Архітектурного середовища

Передмова

АРХІТЕКТУРНА ОСВІТА : ЗМІСТ І ФОРМА

*«...Творчістю є надання життя **цілому**...Ми маємо на увазі структуру цього життя коли говоримо про органічність чи про те, що форма і зміст єдині»*

Ф.-Л. Райт

Органічності потребує сучасна архітектурна освіта. Прагматизм типологічного підходу в архітектурі, регламентованого суспільними явищами в минулому, об'єктивно поступається гнучкості і універсальності інформаційного простору суспільства, що динамічно трансформується. Аналіз свідчить про тенденцію домінування формальних, структурних змін в сучасній архітектурній освіті при пригніченості значення її змістовних начал. Такі поняття як художні основи, образність, стиль, філософія архітектури небезпечно губляться в прагматичності сучасного будівництва.

Конференція ставить за мету стимулювати вільний розвиток концептуальних ідей, змісту сучасної архітектурної освіти як основи формування нової методології архітектурного проектування. Наше гасло: творець - а не проектувальник, метод - а не спосіб, філософія - а не догма, концепція - а не канон, екстраполяція - а не інтерполяція, інтуїція плюс логіка.

Бажаємо учасникам конференції творчого натхнення.

Современное архитектурное образование требует органичности. Прагматизм типологического подхода в архитектуре, регламентированного социальными явлениями прошлого, объективно уступает гибкости и универсальности информационного пространства динамично трансформирующегося общества. Анализ свидетельствует о тенденции доминирования формальных, структурных изменений в современном архитектурном образовании при подавлении значения его содержательных начал. Такие понятия как художественные основы, образность, стиль, философия архитектуры небезопасно теряются в прагматичности современного строительства.

Целью конференции является стимулирование свободного развития концептуальных идей, содержания современного архитектурного образования как основы формирования новой методологии архитектурного проектирования. Наш девиз: творец – а не проектировщик, метод - а не способ, философия – а

не догма, концепція - а не канон, екстраполяція – а не інтерполяція, інтуїція плюс логіка.

Желаємо учасникам конференції творчого вдихнення.

З повагою,
декан архітектурного факультету КНУБА,
заслужений працівник освіти України, професор

Кащенко О.В.

Василенко О.Б.
кандидат технічних наук,
декан архітектурного факультету ХДТУБА
Смоленська С.О.
кандидат архітектури, доцент ХДТУБА

ЗАПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНОЇ АРХІТЕКТУРНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ У НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ НА ПРИКЛАДІ РОЗРОБОК КАФЕДРИ АП ХДТУБА

Архітектурна школа сьогодні повинна давати майбутньому зодчому не тільки міцний фундамент базових знань, але і вводити його в коло сучасної архітектурної проблематики, навчити ставити і вирішувати в процесі проектування актуальні питання проектної практики.

Ця мета може бути досягнута лише шляхом комплексного підходу у навчанні. Для досягнення цієї мети на кафедрі Архітектурного проектування ХДТУБА розробляється і впроваджується в навчальний процес за спеціальністю 6.120100 “Архітектура будівель та споруд” комплексна програма вдосконалення підготовки професійних кадрів. Комплексність передбачає використання різних форм навчання за декількома напрямками.

1. Теоретичний напрямок. Він включає в себе розробку і впровадження у навчальні плани підготовки архітекторів (бакалаврів, спеціалістів та магістрів) нових дисциплін, які висвітлюють сучасні тенденції в архітектурі. Викладачами кафедри АП в останні роки розроблені лекційні курси, які дозволяють студентам орієнтуватися в нових напрямках та підходах в архітектурі та містобудуванні:

- Архітектурна світлологія (8 семестр, доц. Василенко О.Б.);
- Міські системи (9 семестр, доц. Ладигіна І.В.);
- Сучасні тенденції архітектурної композиції (10 та 11 семестр доц. Колесніков В.Є.);

- Сучасні тенденції та підходи до формування міського оточення (10 семестр, доц. Смоленська С.О.).

У навчальні програми включені також ряд дисциплін, розроблених на інших кафедрах: “Прогнозування в архітектурі та містобудуванні”, “Проблеми середовищного підходу”, “Урбоекологія”, “Архітектурні теорії ХХ сторіччя”, “Організація, маркетинг та менеджмент у проектуванні та будівництві” та ін. Особливістю цих курсів є необхідність їх постійного оновлення, включення в лекційну тематику останніх досягнень у галузі архітектури.

Робота в теоретичному напрямку продовжується. Готується новий курс “Сучасна архітектура та світова спадщина” (доц. Смоленська С.О.), де буде проаналізовано досвід збереження спадщини в сучасних умовах, роль і значення ICOMOS і DECOMOMO.

2. Навчання практичним навичкам вирішення актуальних архітектурних проблем в умовах навчального проектування:

- курсового;
- дипломного;
- за допомогою участі студентів у міжвузівських та міжнародних Workshop, конкурсах.

З одного боку, поява нових типів будинків в архітектурі має знайти відображення в курсовій і дипломній тематиці, що вимагає розробки нових проектних курсових завдань, вибору нетрадиційних тем дипломних робіт. Так, на кафедрі АП видані методичні посібники і вказівки за темами: “Торгова біржа” (доц. Гавриш В.М.), “Багатофункціональний торговий центр” (доц. Гавриш В.М., Колесніков В.Є., Ладигіна І.В.), “Центр презентацій” (проф. Плаксів Ю.О.). З іншого боку, нові принципи архітектурної діяльності необхідно впроваджувати безпосередньо в проектний процес. Наприклад, у дипломній роботі студента Ши Юй “Залізничний вокзал м. Шіцзьячжуон (Китай)” (Гран-прі на XVI огляді-конкурсі дипломних робіт 2007 р., кер. доц. Смоленська С.О.) разом з містобудівними, функціонально-типологічними та архітектурно-композиційними задачами, були підняті та вирішені важливі проблеми екологічної безпеки споруди в умовах забудови центру 3-х мільйонного міста. Логіка екологічного мислення істотно вплинула на архітектуру будівлі.

Участь у міжнародних Workshop – напрямок, який кафедра тільки починає освоювати (участь у міжнародному семінарі “Поліетнічний простір в процесах розвитку міст”, Львів, жовтень 2008 – червень 2009, разом зі студентами та викладачами “Львівської Політехніки”, університетів Орегона та Вісконсіна, США). Ця нова форма навчання здається перспективною, бо вимагає мобілізації творчих можливостей студента, розвиває навички

колективної роботи, дозволяє порівнювати результати методик навчання архітектурних шкіл різних країн.

Сприяючи розвитку у студентів теоретичного та практичного мислення, система архітектурної освіти в Україні повинна бути відкритою для нових поглядів і уявлень, передових ідей в архітектурі та культурі загалом.

В.В. Шулик
доктор архітектури, декан архітектурного факультету
Полтавського національного технічного
університету імені Юрія Кондратюка

ПРО ВЗАЄМОУЗГОДЖЕНІСТЬ АРХІТЕКТУРНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ЯК ОСНОВИ ЇЇ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР

Протягом останніх років відбувається процес інтеграції національних систем освіти і науки в європейський простір з єдиними вимогами, критеріями і стандартами. За назвою найстарішого в Європі університету, заснованого у 1088 році в Італії, цей процес називають Болонським, який започаткований 18 вересня 1988 року коли ректори 430-ти університетів підписали Велику Хартію університетів. Основними положеннями Болонської декларації є:

- уведення системи двохетапної (двоциклової) вищої освіти: базової (бакалаврат) і повної (магістратура);
- уведення системи кредитних одиниць (наприклад, ECTS) як засобу підвищення мобільності студентів;
- упровадження взаємоузгоджених та уніфікованих на всьому європейському просторі додатків до дипломів;
- стимулювання мобільності і створення умов для вільного переміщення студентів, викладачів, науковців, менеджерів освіти в межах Болонського простору;
- розвиток європейської співпраці у сфері контролю якості вищої освіти.

Україна офіційно приєдналася до Болонської угоди в 2005 році на саміті в Бергені (Норвегія). У зв'язку з цим видаються відповідні накази та розпорядження міністерств і відомств країни. Наприклад, наказом № 612 від 13.07.2007 Міністерство науки і освіти України затвердило План дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в європейське і світове освітнє співтовариство на період до 2010 року, в якому зазначається, що Україна підтверджує свої зобов'язання відносно координації своїх дій у рамках Болонського процесу з метою формування Європейського простору вищої освіти (ЄПВО).

Для забезпечення системи двохетапної (двоциклової) архітектурної вищої освіти, серед інших, потребують вирішення наступні питання. На рівні бакалаврату, для забезпечення принципів взаємоузгодженості та уніфікації додатків до дипломів, мобільності і створення умов для вільного переміщення студентів, викладачів та науковців необхідним є: по-перше, взаємоузгодження переліку дисциплін всіх циклів навчальних планів, по-друге – взаємоузгодження тематики курсових проектів з профільюючої дисципліни – архітектурного проектування. Така робота має бути проведена як на рівні окремо взятого ВНЗ, так і на загальноукраїнському рівні, з наступним узгодженням прийнятих рішень з загальноєвропейськими тенденціями. На рівні магістратури для забезпечення вказаних вище принципів таку роботу слід провести в межах окремих архітектурних спеціальностей: архітектура будівель і споруд, містобудування та дизайн архітектурного середовища.

Окремі питання з підготовки бакалаврів архітектури вже є вирішеними. Так, до 1999 року у Полтавському державному (нині національному) технічному університеті імені Юрія Кондратюка (ПолтНТУ) робочі навчальні плани підготовки бакалаврів за напрямком "Архітектура" відрізнялися один від одного в залежності від спеціальності. Починаючи з 2000 року у ПолтНТУ робочі навчальні плани підготовки бакалаврів за напрямком "Архітектура" скориговані в сторону уніфікації всіх блоків дисциплін.

Процес взаємоузгодження тематики курсових проектів з профільюючої дисципліни – архітектурного проектування – в ході підготовки бакалаврів архітектури в Полтавському національному технічному університеті на сьогодні не є повністю закінченим, дані питання активно обговорюються на методичних зібраннях випускаючих кафедр та на методичних семінарах архітектурного факультету. Так донедавна, починаючи з 2-го по 4-й курс існували розбіжності в тематиці курсових проектів, які мають виконувати студенти, академічні групи яких закріплені за різними випускаючими кафедрами факультету. Наприклад, відсутнім був проект “Секційний житловий будинок” в ході підготовки бакалаврів, які навчалися з 2-го курсу архітектурному проектуванню по секції “містобудування” кафедри дизайну архітектурного середовища та містобудування. При цьому, студентів-бакалаврів, які навчаються архітектурному проектуванню по кафедрі архітектури житлових і громадських будівель, не вчили основам проектування за темами “Розпланування малого міста” та “Виробниче підприємство”. А студенти, які проходять курс архітектурного проектування по кафедрі дизайну архітектурного середовища, виконували проект “Ландшафтна організація житлового двору”, який був відсутній в ході навчання студентів-бакалаврів на інших кафедрах.

Такий стан з викладанням профільюючої дисципліни – “архітектурне проектування” не сприяв в повній мірі упровадженню взаємоузгоджених та уніфікованих на всьому європейському просторі додатків до дипломів та певним чином ускладнював процеси забезпечення мобільності і створення умов для вільного переміщення студентів в межах як університету, так і країни в цілому. Вирішення даного питання в межах окремого ВНЗ під силу керівництву факультетів разом із викладачами профільних кафедр, при цьому на рівні країни існує необхідність узгодження таких рішень та контроль за їх виконанням.

А.Є.Антонюк
Директор інституту “УкрНДІпроектреставрація”,
кандидат технічних наук,
член Міжнародного комітету ЮНЕСКО,
член Національного комітету ICOMOS

ЗАДАЧІ РЕСТАВРАЦІЇ І ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ-РЕСТАВРАТОРІВ

Охорона і реставрація історичного надбання має бути пріоритетним напрямком діяльності кожної нації, кожної держави. Особливо це важливо для України, як молодій державі, яка повинна ідентифікувати свою історію і культуру як важливу складову загальноєвропейської і загальносвітової культури. Це особливо важливо з урахуванням того, що на протязі століть територія України була складовою частиною різних держав і імперій, які свідомо проводили політику асиміляції українського етносу і культури з метою недопущення навіть думки про національну визначеність України як самостійної держави.

Утвердження України як національно-адміністративної складової Європи в значній мірі залежить від політики держави в сфері реставрації і збереження пам’яток історії і культури.

Саме тому галузь реставрації і охорони культурно-історичного надбання набуває важливого державного значення.

Якщо проаналізувати, хто практично має виконувати цю відповідальну роботу в нашій державі, то виявляється, що професіоналів цієї важливої галузі в державі майже не готують.

Ті кадри професійних реставраторів, які зосереджені в основному в корпорації “Укрреставрація”, набули професійних знань за рахунок багаторічної практичної роботи, а не за рахунок навчання в учбових закладах.

Їх безцінний професійний досвід і практика залишаються в межах роботи на конкретних об'єктах.

Більша частина працівників пам'яткоохоронних органів, які знаходяться в обласних містах, взагалі не мають відповідної професійної освіти.

Інститут “УкрНДІпроектреставрація” як державна базова науково-дослідна і проектна установа має можливість разом з вищими навчальними закладами архітектурного профілю організувати на своїй науково-технічній базі підготовку відповідних фахівців із залученням власних спеціалістів з великим практичним досвідом. Навчання повинні проводитись не тільки в інституті, а й безпосередньо на об'єктах реставрації.

Бакланова Н.А.
спеціаліст музею МАРХІ
Иванова-Веэн Л.И.
кандидат архітектури, директор Музею МАРХІ

ХУДОЖЕСТВЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В БАУХАУЗЕ. ПО СЛЕДАМ ЮБИЛЕЙНОЙ ВЫСТАВКИ В БЕРЛИНЕ

В Германии 2009 год проходит под эгидой празднования 90-летия знаменитой школы мирового авангарда Баухауз. С апреля в Веймаре, на четырех музейных площадках, среди которых дома-музеи Гете и Шиллера, проходила выставка “Баухауз родом из Веймара”. Соседние города – Эрфурт, Иена и Апольда, участвуют в чествовании Баухауза рядом выставок, сопровождающих зрителя на протяжении всего 2009 года. Мероприятия сопровождаются публикациями и информационным материалом.

В центральном выставочном зале Берлина Мартин-Гропиус-Бау, с июля по октябрь 2009 года, проходила обширная экспозиция, посвященная юбилею – “Modell Bauhaus”, явившаяся кульминацией празднования в Германии. В восьми залах первого этажа было представлено более 1000 экспонатов, собранных из музея Баухауз-Архив (Берлин), фондов школы Баухауз-Дессау, музея Баухауз Ваймере, а также других коллекций. Одновременно в сентябре проводилась международная конференция “Баухауз глобал”, на которой обсуждались вопросы интернационального развития Баухауза по всему миру.

На выставке материал был расположен в топографическом, хронологическом, а также тематическом порядке и давал исчерпывающее представление о концепциях и достижениях многих представителей Баухауза – от директоров и “мастеров” школы до ее студентов.

Начиная с 1919 – года открытия Баухауза в Ваймере, его первый директор Вальтер Гропиус сделал все возможное, чтобы производственные мастерские стали “сердцем” нового образования в Баухаузе. В документе “Манифест Баухауза”, который был представлен на выставке, были отражены идеи преподавания искусства Гропиуса, окончательно порвавшие с академическими взглядами. Также были показаны работы студентов в оригиналах и реконструкциях: чайник Марианны Брандт (1924г.), лампа Вильгельма Вагенфельда и Карла Юкера и др.

В период руководства школой Гансом Майером с 1928 г. по 1930 г., началось объединение трех мастерских: столярной, металла и живописи – в одну мастерскую прикладных ремесел. Этот период был представлен на выставке работами “мастеров” и студентов школы. При Майере Баухауз стал “колыбелью” специалистов дизайна и архитектуры.

В 1930–33гг. Мис ван дер Роэ – третий директор Баухауза отталкивался от архитектуры, что определило приоритеты школы в этот период. Название дипломных работ студентов того времени: “План социалистического города”, говорит само за себя.

На следующий, 2010 год, в Москве будет отмечаться 90-летие ВХУТЕМАСа, великой советской школы авангарда. В 20-е годы Баухауз и ВХУТЕМАС были двумя центрами формирования мирового современного искусства и разработчиками новаторской методики преподавания, остающейся актуальной и в наше время.

Юбилейные мероприятия ВХУТЕМАСа будут проходить в ноябре 2010 года на территории Московского архитектурного института (государственной академии), являющейся приемником и продолжателем идей ВХУТЕМАСа, находящейся в тех же зданиях на ул. Рождественка. Мероприятия включают Всероссийскую конференцию “Пространство ВХУТЕМАС”, а также тематические выставки. Организатором мероприятия выступает Музей истории московской архитектурной школы при МАРХИ, имеющий в фондах ценные материалы по истории ВХУТЕМАСа–ВХУТЕИИНа.

ГУМАНІТАРНІ ДИСЦИПЛІНИ ТА АРХІТЕКТУРНЕ ПРОЕКТУВАННЯ

Гуманітарна та соціально-економічна складова підготовки на рівні бакалавра становить 22,34% від теоретичної частини навчання і є фундаментом, на якому базується уся система архітектурних знань. Для порівняння: цикл професійної і практичної підготовки загалом становить 35,1%, частка архітектурного проектування (АП) сукупно з вибірковою частиною складає 26,8%. Чи доцільно мати настільки великий обсяг гуманітарних дисциплін у навчальному плані архітектора? Усі предмети навчального плану послідовно зв'язані задля *головної мети - засвоєння методів та навичок АП*. При цьому у гуманітарному циклі за діючим навчальним планом зосереджені предмети, які не є професійною підготовкою і які не вивчають у європейських та ближньоазійських країнах, де навчаються за європейськими програмами, особливо за Болонською системою. Через це МОНУ запропонувало скоротити гуманітарний цикл на 2/3 та спрямувати його на *українізацію гуманітарної освіти* (наказ МОНУ №642 від 9.07.2009), важливими стають національні мова, історія та культура, але одночасно можна затребувані кожним фахом гуманітарні знання виокремити у варіативну частину навчального плану.

Розглянемо: 1) складові навчання АП; 2) блок потрібних для підготовки гуманітарних дисциплін; 3) якісний рівень впливу кожної гуманітарної дисципліни на окремі складові АП; 4) сутність цього впливу. Останнє є найважливішим через те, що дозволяє визначити придатність робочої програми до професійного навчання і відкоригувати її відповідно до вимог за умов збереження певного предмету у навчальному плані. АП можна розподілити на такі складові: 1) знання і застосування законів і тенденцій суспільного розвитку; 2) теоретичні професійні знання; 3) оволодіння методологією АП; 4) уміння отримувати і використовувати інформацію для її обробки та вживання в АП; 5) застосування різноманітних засобів АП; 6) самий процес архітектурної творчості і створення проектної документації. З'ясуємо, з якими частинами АП, наскільки та згідно яких проблем та питань поєднана кожна гуманітарна дисципліна діючого навчального плану.

1. Усі вони розподіляються на дві групи теоретичних знань в галузі суспільного розвитку та практично пов'язаних з діяльністю архітектора.
2. Більшість їх стосується *знань законів і тенденцій суспільного розвитку*, котрі, незважаючи на опосередковану їх дію на процес АП, конче необхідні архітектору (надають уяву про національні, історичні і культурні процеси,

існуючу політичну систему з її законодавством та правом, народжену нею пануючу ідеологію, яка знаходить відбиття у формуванні естетичних поглядів, допомагають вивчити методи і способи мислення, практичної діяльності людей, простежити їх відображення в історії людства; сприяють визначенню економічних потреб суспільства, проблем людини, її психології і релігійних переваг, особливостей соціальної структури населення, напрямків розвитку культури тощо, тобто усього, що є *безпосереднім вихідним матеріалом для проектування*. Вивчення законів і тенденцій суспільного розвитку дає розуміння архітектору *якісних параметрів того суспільства, для якого він виконує замовлення*. Гуманітарні дисципліни надають також *теоретичні знання, потрібні для АП* (питання соціології особистості, родинних відносин, психології поведінки людини у просторі і сприйняття нею простору та об'єктів архітектури, естетичної свідомості, відбиття релігійних поглядів на суспільній діяльності, застосування основ законодавства і права у професійній сфері). Частина гуманітарних дисциплін корисна в опануванні *методології АП* (методи сучасної філософії та їх зв'язок з методами АП, методи художньо-пластичної виразності, що вивчаються естетикою), *в отриманні інформації, потрібної для АП* (наукова та професійна термінологія національної та іноземних мов, засвоєння напрямів розвитку культури як єдиної системи духовної спадщини народів, вивчення взірців мистецтва, архітектури і містобудування) і навіть в опануванні *засобів АП* (засоби філософської логіки, важливі для формування логіки АП та мови для опису проектного вирішення). Отож, гуманітарні дисципліни є *невід'ємною і важливою частиною теоретичного навчання архітектора*.

Щоби виконати наказ МОНУ та зберегти структуру плану і перелік гуманітарних предметів, у КНУБА запроваджені певні заходи з одночасним уточненням змісту навчальних програм для їх наближення до вимог підготовки:

1. Через втрату “Культурології і мистецтвознавства” і появу “Історії української культури” (2 кред.) запропоновано новий предмет замінити на “Історію української культури та мистецтва” (4 кред.). В цикл професійної та практичної підготовки додати “Історію світової культури та мистецтва” (4 кред.) та перенести “Історію архітектури і містобудування” (12 кред.) з гуманітарного блоку.
2. Через дозвіл включити до 4-х дисциплін у вибірковий блок об'ємом кожної у 2 кред. запропоновано психологію, соціологію та естетику, як найважливіші для архітектора дисципліни, зберегти у блоку вибіркових за вибором ВНЗ, а також утворити предмет “Основи духовного та соціально-економічного розвитку”, складений частково з “Релігієзнавства” та “Історії суспільно-економічної діяльності”.
3. Також сформований блок з 20 дисциплін за вибором студента, який містить решту гуманітарних дисциплін діючого

плану, нові предмети, що враховують специфіку підготовки і контингент студентів, і дисципліни за окремими сучасними проблемами.

М.В. Бевз
доктор архітектури, професор, завідувач кафедри
Національного університету “Львівська політехніка”

ПІДГОТОВКА АРХІТЕКТОРІВ-РЕСТАВРАТОРІВ В УКРАЇНІ У СВІТЛІ ТЕНДЕНЦІЙ РОВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ АРХІТЕКТУРНОЇ ОСВІТИ

Загально визнано, що проектні та виконавські роботи на пам'ятках архітектури мусять виконуватися лише спеціально підготовленими спеціалістами. Ці спеціалісти мусять мати ґрунтовні знання в галузі історичної архітектури, реставраційно-консерваційних методів, адаптації історичних будівель. Як забезпечити фахівцями в країні реставраційну галузь (яка розвивається) і досягти відповідної етики, кваліфікованості, правильності виконавських та проектних робіт. Адже, об'єктивно кажучи, в країні ще не визріла в суспільстві ситуація, коли всі з розумінням ставляться до збереження і реставрації пам'яток. В Італії перший закон про охорону культурної спадщини був прийнятий в 1912 р. В Німеччині реставрація і відтворення історичного середовища є елементом патріотизму. В Україні щойно з прийняттям в 2000 р. нового закону про Охорону культурної спадщини розпочалася системна робота з організації органів охорони пам'яток та організаційно-структурного забезпечення пам'ятоохоронної та реставраційної діяльності.

В Європі існує досвід, який представлений двома основними школами. Перша – це країни в системі вищої освіти, у яких до переліку спеціальностей уведено спеціальність “архітектор-реставратор”, і де в університетах готують таких спеціалістів. Добрий досвід у підготовці таких спеціалістів є в Італії, Англії та у Польщі. Тому спеціалісти з архітектурної реставрації цих країн працюють на найвизначніших пам'ятках світу – у Єгипті, Йорданії, Сирії та інших. Подібну схему прийняли й у Росії і Литві. Орієнтуючись на високий рівень підготовки реставраторів в Італії, наприклад, в римському університеті “Ля Сап'єнца”, студентами на реставраційних спеціальностях там часто бувають іноземці. Італія також вибрана як місце для розміщення центру реставраційної освіти – Міжнародного центру досліджень з консервації і реставрації культурної спадщини (ICCROM).

Друга школа – це країни, в системі вищої освіти яких “архітекторів-реставраторів” готують внаслідок надання додаткової освіти. Тут спочатку готують архітекторів, але якщо хтось з них хоче працювати у сфері реставрації

пам'яток, то мусить отримати додаткову освіту і спеціальний диплом після закінчення 1-2 річних реставраційних курсів. Така схема прийнята, наприклад, в Австрії, Швеції та інших країнах. У цьому випадку спеціальність “архітектор-реставратор” також є у переліку спеціальностей, але форма навчання тут вибрана у формі додаткової освіти. Тобто вважається, що оволодіти таким фахом може спеціаліст лише з уже наявною вищою освітою. Таким чином у цій моделі визнається складність такого фаху і необхідність ґрунтовної спеціальної підготовки.

Яка модель прийнята в Україні? У попередні роки було створено підвалини для розвитку першої моделі. Ця модель на наш погляд й більше відповідає актуальним потребам вітчизняної реставраційної сфери. До 1997 року у нас була схема, яка усталилася ще в радянській державі, і яка передбачала можливість випускати архітекторів-реставраторів за такою спеціальністю. Завдяки наявності такої спеціальності у державному класифікаторі було відкрито перші за всі роки існування вищої освіти в Україні “реставраційні” кафедри у Львові (1992 р.), Харкові, Одесі (1995 р.). Проте, після реформування переліку спеціальностей вищої школи у 1997 р. і ліквідації реставраційної спеціальності, ці кафедри були приречені на поступове закриття. Кафедра в Одеській державній академії будівництва і архітектури перестала готувати спеціалістів такого профілю відразу ж після реформи. Кафедра у Харкові вистояла, проте кількість її випускників, які працюють на магістерських темах з реставрації значно зменшилася. На грані закриття була й кафедра у Львові. Рік тому Міністерством освіти і науки оголошено проект нового переліку архітектурних спеціальностей, в якому відновлено реставраційну підготовку архітекторів. Вважаючи, що це є віддзеркаленням об'єктивних потреб архітектурної практики слід намітити шляхи розвитку такої спеціальності. Перспективи і завдання підготовки спеціалістів з архітектурної реставрації слід розглядати не лише у світлі зростаючих потреб суспільства, але й аналізуючи великий європейський досвід у цій справі (хочемо його показати на прикладі нашої співпраці з Факультетом реставрації і консервації з Університету прикладних наук і мистецтва в м. Гільдесгаймі (Німеччина), кафедрою реставрації пам'яток архітектури Варшавської політехніки, кафедрою ремонтів і консервації пам'яток Люблінської політехніки (Польща)).

М.В. Бевз
доктор архітектури, професор, завідувач кафедри
Національного університету “Львівська політехніка”
Л. Газда
доктор технічних наук,
ад’юнкт кафедри Люблінської політехніки
Б. Клімек
магістр, спеціаліст кафедри Люблінської політехніки

НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ МЕТОДИКИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІСТОРИЧНИХ АРХІТЕКТУРНИХ ОБ’ЄКТІВ В РАМКАХ ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У нашому рефераті хочемо поділитися досвідом та висвітлити проблемні аспекти проведення комплексних наукових передпроектних досліджень пам’яток архітектури при виконанні реальних магістерських робіт на факультеті архітектури і будівництва Люблінської політехніки у Польщі.

Магістерська робота є кваліфікаційною роботою студента, яка повинна бути виконана з використанням останніх досягнень в науці і техніці. Як досягти високого результату в умовах обмежених технічних можливостей випускної кафедри, дефіциту часу та значних обсягів дослідницьких робіт. Вихід пропонується у складанні програми досліджень таким чином, щоб залучити всі необхідні суміжні кафедри та зацікавлених консультантів.

Вимоги до програми досліджень пам’яткового об’єкту. Насамперед зазначимо, що для проектування вибираються лише реальні об’єкти, і то такі, які є доступні для проведення повноцінних досліджень. Другим аспектом планування робіт на історичному об’єкті є акцент на застосуванні лише незнищуючих методів дослідження. Третя вимога до планування робіт – полягає у тому, що на об’єкті повинно бути проведено такий комплекс дослідницьких робіт, який би в результаті дав повну характеристику існуючого стану об’єкту (від обмірів планів та фасадів до детальних лабораторних досліджень зволоження, біопоражень, технічного стану та інших характеристик об’єкту).

Зважаючи на поставлені завдання у роботі з магістрантами можлива участь керівників та консультантів різного профілю. Висвітлюємо наші результати, отримані у співпраці архітектора-реставратора, спеціаліста з будівельних матеріалів і геотехнічних методів, фахівця з технологічного забезпечення реставраційних робіт. Ця співпраця, як триває на протязі вже трьох років дозволила розробити методику комплексних передпроектних

досліджень пам'яткового об'єкту. Методика була апробована на чотирьох об'єктах-пам'ятках архітектури у 2007 – 2009 рр.: Аріанська каплиця в с. Криниця недалеко Любліна, пам'ятка XVII ст.; палац в с. Бистршиця, пам'ятка поч. XIX ст.; костел в місті Підгайцях на Тернопільщині в Україні, пам'ятка XVI – поч. XX ст.; палацово-парковий комплекс у містечку Жолкевка біля Замостя, пам'ятка кін. XIX – поч. XX ст.

Технічне забезпечення дослідницьких робіт базується на використанні лазерних приладів для обмірів (у тому числі лазерного сканеру), георадара для проведення археологічних досліджень та досліджень стінових конструкцій і перекрить, лабораторного обладнання для проведення аналізів проб історичних будівельних матеріалів та стану конструкцій. Частина аналітичних досліджень проводиться на базі двох лабораторій – 1) будівництва 2) кількісних методів досліджень. Використовується також технічне обладнання кафедри геотехніки.

Після виконання перших магістерських робіт у 2007 – 2008 рр. ми дійшли висновку, що для повноцінного виконання науково-дослідної та проектної документації краще планувати участь у дослідженнях магістрантів двох напрямків навчання – архітектора та будівельника (випускника кафедри Консервації пам'яток). Таким чином на підставі досліджень об'єкта можуть бути виконані дві магістерські роботи – перша з архітектури (спеціальність “Архітектура і урбаністика”) та друга з будівництва (спеціальність “Ремонт і реставрація пам'яток”).

Алгоритм наукових досліджень у загальному вигляді можна подати таким чином: підготовча фаза роботи, архівні пошуки, аналіз опублікованих матеріалів, інвентаризація об'єкту, обміри, оцінка технічного стану, дослідження матеріалів і конструкцій, лабораторні та технологічні дослідження, дослідження території, аналітична обробка отриманих результатів, узагальнення результатів, формування реставраційних висновків, опрацювання реставраційно-проектної концепції, розрахункова частина, загальні висновки.

В.И. Вершинин
кандидат архитектуры,
доцент Одесской государственной
академии строительства и архитектуры

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ПРОМЫШЛЕННОЙ АРХИТЕКТУРЫ И ПОДГОТОВКА СТУДЕНТОВ - АРХИТЕКТОРОВ

Изучение основ промышленной архитектуры является важнейшим элементом общей подготовки современного студента-архитектора, включающим теоретический курс по типологии производственных зданий и сооружений и курсовой архитектурный проект промышленного предприятия. Основными задачами преподаваемой дисциплины являются ознакомление со спецификой архитектурной организации территории предприятий, формирующих его застройку производственных сооружений и овладение навыками архитектурного проектирования такого рода объектов. При этом характерными качествами застройки промышленных предприятий, как правило, выделяются основополагающая роль технологического процесса в организации их функционально-планировочной структуры, крупный масштаб формируемых внутренних пространств в рамках сложившейся типологии, применение соответствующих большепролетных конструкций покрытий, наличие сложного подъемно-транспортного и инженерного оборудования, специфический индустриальный облик сооружений. В большой степени этим признакам соответствуют предприятия таких ведущих отраслей промышленности как машиностроение, приборостроение и радиоэлектроника, легкая и пищевая промышленность, на примере которых отрабатываются вопросы архитектурного проектирования предприятий.

Важным разделом изучаемого предмета является информация о новых тенденциях в развитии архитектуры объектов производственного назначения, позволяющих говорить о качественно новом характере ее развития на современном постиндустриальном этапе. В последние несколько десятилетий благодаря развитию и совершенствованию производственных технологий, внедрению результатов научно-технической революции и развитию высокотехнологичных производств, повышенному вниманию к вопросам экологии и энергосбережения, а также изменившимся социально-экономическим условиям, промышленная архитектура приобретает новые черты, существенно отличающие ее от архитектуры предыдущих этапов. К числу основных новых тенденций необходимо отнести:

- существенное повышение роли универсальных производственных зданий, способных быстро приспособляться к непрерывно меняющимся производствам, и снижение роли конкретной технологии в архитектурном формировании сооружений, проектирование зданий под неизвестного будущего пользователя;

- выход промышленной застройки за рамки сложившейся типологии благодаря совершенствованию методов проектирования и строительства, отход от жесткой унификации и типизации, позволяющий создавать более разнообразные и выразительные решения производственных зданий, точнее соответствующие производственным требованиям и градостроительным задачам;

- активное развитие малых и средних предприятий, обуславливающее уменьшение масштаба промышленной застройки и соответственно уменьшение роли большепролетных конструкций в формировании архитектуры предприятий, сближение масштаба производственной и гражданской застройки и общая гуманизация архитектуры промышленных объектов, направленная на создание комфортной среды работающих;

- формирование многофункциональных комплексов, в структуру которых входят, помимо производственных, общественные, а иногда и жилые функции;

- активное решение экологических вопросов при формировании архитектурно-пространственной структуры производственных сооружений – применение экологически чистых технологий, энерго- и ресурсосбережение, использование возобновляемых источников энергии, применение системы “умный дом”.

Отмеченные тенденции в определенной степени позволяют отойти от традиционных образов промышленной архитектуры, зачастую создающих негативный образ вследствие переусложненности индустриальными формами либо монотонного однообразия типизированных гигантских объемов и найти новую выразительность производственных объектов, а также делают возможной гармонизацию взаимосвязи промышленной застройки с окружающей городской и природной средой. Эти новые тенденции обуславливают новые принципы и приемы архитектурного формирования промышленных предприятий, которые должны быть обозначены в теоретической части подготовки студентов по данному курсу и могут быть предметом практической работы в курсовом архитектурном проектировании.

ARCHITECTS AND CLIENTS: THE ROLE OF SOCIAL PRESTIGE IN SELECTING THE DÉCOR OF BUILDINGS IN RIGA AT THE TURN OF THE 19TH AND 20TH CENTURIES

At the turn of the 19th and the 20th centuries, Riga was a city of massive contrasts. The rapidly expanding bourgeoisie sought ways of proving itself, although the massive social inequality which existed was really of the type that was typical all over the world. A specific situation in the city was created by the fact that it was part of the Russian Empire – it was a zone of special interests. There was also the matter of ethnic tensions created and upheld by the traditional privileges which Baltic Germans enjoyed in the Baltic provinces of the empire. At the beginning of the 1900s, most wealth in Riga belonged to Baltic Germans, most of the members of the recognised intelligentsia sprang from amongst their midst, and they continued to have major privileges in terms of governance of the city and oversight over the building industry. At the same time, however, increasing numbers of ethnic Latvians and representatives of other nationalities appeared as clients of builders, as well as architects and producers of décor for buildings. This was a period of rapid industrialisation, and the elegant part of the city expanded considerably. There was increased urbanisation in Riga's peripheral areas, and zones of buildings for working people were established in suburban areas. Public buildings were also erected, but the majority of construction during the period that is under review here was related to buildings of rental flats.

The last two years of the 19th century began a boom in construction in Riga. In the first years of the 20th century, a poor economic situation joined with political unrest in the city in reducing the number of stone buildings that were erected, but the building sector regained its power in 1909 and remained strong until the end of the period that is considered here. Many wood buildings were put up, but toward the end of the period, they, too, gave way to a greater number of stone buildings. Mortgage lending became common, which allowed quite a lot of representatives of the middle classes to become building owners. Interests in Riga's society tended to be quite practical, and people's ability to become educated in the arts or to visit collections of artworks in public buildings really only began to improve in the early years of the 20th century. That did, however, not mean that there was no exchange of artistic information at all. This is of key importance in terms of the subject of this research, because it is a fact that the first signs of Art Nouveau began to appear in architecture

in Riga during the latter years of the 19th century. There were several facts which ensured that information related to the style was available.

First, there were personal contacts and exchanges of experience abroad. In part this had to do with architects and people from the field of decorative arts who visited Riga or came to live in the city.

Second, there were businesses, particularly a shop called *Jakša & Co.*, which made it possible to learn about the latest aspects of design in the world: the role played by the *Jakša & Co* shop in Riga was similar to that which was performed by the *Liberty & Co* shop in London.

Third, there were a comparatively extensive number of foreign exhibitions related to Art Nouveau, and information could be obtained through periodicals and books of photographs and illustrations.

The most extensive variations in décor during the Art Nouveau period were found on those buildings that were erected in Old Riga and in the so-called “district of boulevards.” Beginning in the latter half of the 19th century, buildings in these areas featured quite a bit of decorative sculpture. That was also true in the former suburban areas of the old city of Riga – ones which became fancier zones once changes in the city’s building code were implemented. Décor, of course, made the buildings more expensive, and it can be concluded that it was a sign of prestige for building owners in social and economic terms. The idea of social prestige created a situation in which neo-styles could be used in many façade designs, because Art Nouveau as such was not particularly appropriate for a traditionally representative building.

Some of the architects who were working in Rīga at this period of time had been educated in St Petersburg, as well as at several building schools in Germany. Many others were graduates of the Faculty of Architecture of the Rīga Polytechnic Institute (known earlier as the Rīga Polytechnicum). Most of the architects who worked in Rīga during the period of Art Nouveau were Baltic Germans. There were comparatively few Latvians, and even fewer architects of other nationalities.

During the period architecture in Riga was, generally speaking, at a high level of professionalism. The development of architecture was not, however, determined by one or a few leading architects. Elements of traditionalism were very much in place, and this was a levelling process.

Е.В. Забелина
архитектор, соискатель Ярославского государственного
педагогического университета им. К.Д. Ушинского (ЯГПУ)

Т.С. Злотникова
доктор искусствоведения, профессор ЯГПУ
Л.И. Иванова-Везн
кандидат архитектуры, директор Музея МАРХИ

ИЗУЧЕНИЕ АРТ-ЛАНДШАФТОВ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ РОССИИ

АРТ-ландшафты – это особая группа садов, возникшая к концу XX века как воплощение в ландшафте современных архитектурных тенденций и отражение различных течений в искусстве, в которой используются новые технологии, методы и материалы. Феномен АРТ-ландшафтов рассматривается как своеобразный междисциплинарный перекресток – явление, нарушающее как привычные географические границы, так и понятийные и смысловые, расширяющее само понятие границы между живым и неживым, природным и социальным.

В высших учебных заведениях России АРТ-ландшафты как особая группа начали изучаться сравнительно недавно, хотя отдельные примеры таких садов приводились и раньше, при чтении лекций или выполнении практических заданий.

В Московском архитектурном институте (МАРХИ) АРТ-ландшафты изучаются на двух кафедрах – кафедре “Ландшафтная архитектура” и кафедре “Дизайн архитектурной среды”, аспекты инженерного использования садов рассматриваются также на кафедре “Инженерное оборудование зданий и сооружений”.

В Санкт-Петербургском государственном архитектурно-строительном университете (СПбГАСУ) данный раздел ландшафтной архитектуры затронут в лекционном курсе для специальности “Дизайн среды” на Архитектурном факультете университета, кафедре “Урбанистика и дизайн городской среды”.

Во Владивостокском государственном университете экономики и сервиса (ВГУЭС) в Институте сервиса моды и дизайна (ИСМД) АРТ-ландшафты включены в программу по специальности на кафедре “Ландшафтный дизайн”.

Изучение АРТ-ландшафтов выделено как особый курс продолжительностью 1 семестр в Тихоокеанском государственном университете (ТОГУ), Хабаровск, в Институте архитектуры и строительства на

кафедрах “Дизайн городской среды” и “Архитектура и урбанистика”. Разработана программа, включающая лекционный курс и практические занятия (проектирование различных типов АРТ-ландшафтов).

Таким образом, появилась тенденция систематически изучать АРТ-ландшафты в контексте других направлений ландшафтной архитектуры и дизайна в высших учебных заведениях России.

У.І. Іваночко
кандидат архітектури,
доцент Національного університету
“Львівська політехніка”

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИЩОЇ АРХІТЕКТУРНОЇ ОСВІТИ В НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ “ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА” В КОНТЕКСТІ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

В умовах глобалізації й об’єднавчих процесів у Європі, які супроводжуються формуванням спільного освітнього та наукового простору з єдиними вимогами, критеріями і стандартами, важливою залишається проблема підготовки фахівців, зокрема в галузі архітектури, з врахуванням підвищення конкурентоспроможності європейської системи вищої освіти і науки. Саме із запровадженням інтеграційного процесу, що отримав назву Болонського, взято курс на впровадження загальноєвропейських норм в освіті та науці, поширення національно-культурних і науково-технічних надбань серед європейських країн, зокрема й в Україні.

Входження національної вищої школи в європейський освітній та науковий простір вимагає вирішення багатьох питань як на державному рівні, так і в кожному окремому вищому навчальному закладі. Не винятком стала й Львівська політехніка, зокрема, в Інституті архітектури, як і в усьому університеті, запроваджено багатоступеневу систему підготовки кадрів. Істотно переглянуто й модернізовано навчальні плани і програми за взірцями кращих світових університетів технічного спрямування. Розроблені в інституті програми і навчальні плани спеціальностей передбачають реалізацію ступеневої освіти: бакалавр→спеціаліст, магістр, а з 2007 р. – бакалавр→магістр. Відповідно до кожного освітньо-кваліфікаційного рівня підготовки та структури компетенцій сформовано блоки змістових модулів, що становлять надалі навчальні програми відповідної структури. В свою чергу навчальна програма є базою розроблення навчального плану. В робочих програмах реалізовані принципи цільності, комплексності, поєднання

теоретичних положень з практичними навичками, зроблено акцент на розвиток самостійної роботи студентів і збільшення її обсягу з молодших до старших курсів. Впроваджено нові інформаційні технології навчання на базі сучасної комп'ютерної техніки та інформаційних мереж.

З метою створення умов для індивідуалізації навчання, альтернативного вибору дисциплін в інституті реалізовано нову структуру кафедр. Організовано чотири профільюючі кафедри: “Архітектурне проектування”, “Дизайн архітектурного середовища”, “Містобудування”, “Реставрація та реконструкція архітектурних комплексів”, які випускають бакалаврів за напрямом 060102 – “Архітектура”, спеціалістів та магістрів за спеціальностями – відповідно 7.120101, 8.120101 “Архітектура будівель і споруд”, 7.120103, 8.120103 “Дизайн архітектурного середовища”, 7.120102, 8.120102 “Містобудування”. Академгрупи закріплено за кожною з кафедр, що дає можливість навчання за системою творчих майстерень. Паралельно здійснюється навчання за університетською системою, відповідно до якої кожен студент протягом II – IV курсів виконує по черзі спеціалізовані архітектурні проекти на кожній з випускаючих кафедр.

Відповідно до схеми кредитно-модульної системи підготовки фахівців відображено чинну дворівневу систему з рівнями базової та повної вищої освіти. Враховуючи те, що рівні бакалавра і магістра є освітньо-кваліфікаційними рівнями, до навчальних програм впроваджено обов'язкові професійно-орієнтовані змістові модулі, які повинні забезпечити певний рівень компетенцій випускника, що дозволить йому приступити до фахової діяльності безпосередньо після завершення підготовки на даному рівні.

Для прикладу кафедрою “Архітектурне проектування”, яка готує магістрів за спеціальністю “Архітектура будівель і споруд”, на рівні повної вищої освіти запропоновано траєкторії блоку 01 – Архітектура житла, 02 – Архітектура інтер'єру, 03 – Проектування громадських будівель і споруд, 04 – Архітектура офісних, виробничих і транспортних будівель і споруд, 05 – Інженерна архітектура. Обов'язкові змістові модулі вибраної траєкторії навчання також об'єднані в блок і вибір такого блоку студентом означає намір здобути компетенції з даної траєкторії навчання. Вибіркові змістові модулі призначені для доповнення рівня підготовки фахівців до рівня, достатнього для отримання диплома, а також для забезпечення варіативності такої підготовки. Обсяг таких змістових модулів зростає від семестру до семестру і стає максимальним на рівні півтора-двох останніх років підготовки на рівні базової вищої освіти. На рівні повної вищої освіти частка вибіркового змістових модулів є найвищою і сягає половини загального обсягу теоретичної підготовки. У

кожен із змістових модулів закладено певну кількість кредитів (за ECTS: 1 Кр = 36 академічним годинам навчальної роботи студента Львівської політехніки).

Програма формується так, що блок фундаментальних дисциплін, блок спільних професійно-орієнтованих дисциплін напряму, а також блок нормативних професійно-орієнтованих дисциплін на бакалавраті в сукупності з блоком спільних професійно-орієнтованих дисциплін спеціальності і блоком нормативних професійно-орієнтованих дисциплін спеціальності формують її ядро, на основі якого особа отримує відповідно диплом магістра інженерії чи магістра наук за спеціальністю “Архітектура будівель і споруд”.

Ю.В. Івашко
кандидат архітектури, доцент КНУБА

ЗНАЧЕННЯ ВИВЧЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ СПАДЩИНИ ДЛЯ ФАХОВОГО АРХІТЕКТУРНОГО НАВЧАННЯ

Лекційним курсом “Історія української архітектури” передбачене виконання курсової роботи на аркуші формату А2 із зображенням конкретної пам’ятки архітектури або кількох пам’яток. Деякі студенти отримують завдання, яке передбачає відображення в курсовому проекті творчості конкретного архітектора. Оскільки протягом останніх років теми курсових робіт мінялись мало, цього семестру було трохи змінено перелік тем з урахуванням побажань самих студентів.

Враховуючи той факт, що багато студентів приїхало з інших міст України, вони, як правило, отримали завдання зобразити в будь-якій техніці пам’ятки архітектури своїх рідних міст. В тих випадках, коли студенти мали змогу відвідати свої міста протягом учбового семестру, вони виконували замальовки з натури, в інших випадках користувалися літературою. Наприклад, студенти з Чернігова отримали теми для виконання курсових проектів – “Монастирі Чернігова”, “П’ятницька церква в Чернігові”, “Чернігівське бароко”; студенти з Луцька та Кам’янця-Подільського – теми “Оборонна архітектура”, студенти зі Львова – “Ренесансна архітектура Львова”.

Як показала практика, студенти з великим зацікавленням виконують курсову роботу, присвячену архітектурі їх рідного міста. Як виявилось, багато з них протягом тривалого часу писали наукові роботи, працювали в наукових установах, були авторами наукових статей в журналах і газетах своїх міст.

Проблеми, які виникали під час виконання курсової роботи, були пов’язані насамперед з недоступністю певних літературних та архівних джерел та небажанням тих установ, що знаходяться в пам’ятках архітектури, ділитися

такою інформацією, як, скажімо, плани чи фасади. Тому в окремих випадках доводилося скористатися дореволюційними джерелами, часто недостатньо повними.

Крім цього, в цьому семестрі в курсі “Історія української архітектури” було впроваджено теми курсової роботи, присвячені втраченим пам’яткам архітектури Києва, таким, як Богоявленський Братський монастир, Київські пустині, Військово-Микільський собор, церква Різдва Христового на Подолі. Таким чином, студенти познайомилися із втраченою архітектурною спадщиною нашого міста.

Зміна тем курсових робіт порівняно з попередніми роками показала, що студенти сприйняли це із зацікавленням, вони виконували свої роботи не формально, лише по традиційним підручникам, а вносили елемент власного дослідження, що допомагало їм в розробці проектів житлової та громадської забудови в історичних районах міст.

Кащенко Т.О.
кандидат архітектури, доцент КНУБА

МЕТОДОЛОГІЯ АРХІТЕКТУРНОГО ПРОЕКТУВАННЯ НА ЗАСАДАХ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ

Аналіз сучасної практики архітектурного проектування, спрямованого на використання енергозберігаючих технологій свідчить про нерегулярний характер реалізації методів енергозбереження в сучасній архітектурі. Як правило, впровадження технологій енергозбереження поки що має спонтанний, локальний характер. При цьому в архітектурному рішенні переважає інженерний підхід, побіжно пов’язаний з вирішенням архітектурних задач у створенні цілісного енергоефективного архітектурного об’єкту. При цьому фактор енергоефективності не є фактором формоутворення архітектурного об’єкта з точки зору його впливу на формування певної раціональної об’ємно просторової структури, образу, стилю.

Ставиться задача розробити методіку архітектурного проектування архітектурних об’єктів (середовища, комплексу, будівлі) де фактор його енергоефективності є органічною складовою формоутворення на всіх етапах проектування. Повний цикл архітектурного проектування на засадах енергоефективності передбачає загальну концептуальну налаштованість сфери архітектурної діяльності, що включає наявність наукових методик (необхідність розробки), спеціалістів (модернізація архітектурної освіти) , технічної бази

(створення матеріалів, розробка технологій), інформаційна бази (формування орієнтованих баз даних, програмного забезпечення).

На етапі формулювання задачі проектування конкретного енергоефективного об'єкту, виходячи з загальних концептуальних положень енергоефективності архітектурного середовища, визначаються основні розрахункові параметри, встановлюються обмеження об'єкта проектування, які безпосередньо пов'язані з основними архітектурними характеристиками майбутнього об'єкту. Етап передпроектного аналізу включає науковий аналіз природно – кліматичних умов території, її енергетичного потенціалу, резервів енергозбереження, а також вимог щодо енергетичної забезпеченості населення. Етап архітектурного проектування енергоефективного об'єкту реалізується на основі орієнтованої моно-методики або в полі-методик, що передбачають застосування різнопланових способів досягнення енергетичної ефективності. В процесі проектування, а особливо на ранніх стадіях, важливим є варіантне проектування з проведенням порівняльної оцінки визначення показника енергоефективності, що може здійснюватись за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення. На всіх стадіях проектування архітектурний об'єкт розглядається як енерготектонічний, всі елементи якого (форма, архітектурно – планувальне і об'ємно просторове рішення, оболонка, конструктивна основа), є виявленням сутності його енергоефективного функціонування.

В.А. Кодин
кандидат архітектури,
професор Харьковской национальной
академии городского хозяйства

МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРЕДПРОЕКТНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ НА ЗАВЕРШАЮЩЕМ ЭТАПЕ ПОДГОТОВКИ АРХИТЕКТОРОВ-БАКАЛАВРОВ

За два десятилетия, прошедших со времени перехода на двухступенчатую подготовку архитекторов, произошла значительная трансформация в трактовке архитектора-бакалавра как субъекта архитектурной деятельности – от определения его как техника с высшим образованием до специалиста-разработчика, способного не только создать замысел архитектурного произведения, но и разработать комплекс рабочей документации, дающий возможность реализации объекта проектирования.

Кроме того, на уровне бакалаврской подготовки произошел отказ от специальностей и специализаций в пользу унифицированной подготовки по

профессиональному направлению 6.060102 – “Архитектура”. В связи с этим возникла дилемма – с одной стороны, – необходимость унификации бакалаврской подготовки в рамках единого профессионального направления, с другой, – гарантия подготовленности к обучению по одной из специальностей на следующем уровне профессиональной подготовки архитекторов.

Таким образом, как в отечественном образовании, так и за рубежом на бакалаврском уровне подготовки в настоящее время утвердился подход, задекларированный еще Вальтером Гропиусом: “Нашей высшей целью должно быть воспитание такого типа людей, которые сумеют охватить целое быстрее, чем их слишком рано поглотят узкие каналы специализации”. В практике подготовки архитекторов-бакалавров в Харьковской национальной академии городского хозяйства утвердился системный подход к завершающему этапу обучения как к единому процессу, объединяющему летнюю исследовательскую практику и разработку итогового комплексного проекта.

Выбор объекта исследований во время проведения практики осуществляется исходя из главной цели – разработки проекта здания, вписанного в окружающую городскую среду, адекватного градостроительной ситуации по назначению, масштабу, метроритмическому построению, архитектурной стилистике. В качестве оптимального объекта исследования выбран квартал традиционной городской застройки.

К основным задачам, решаемым при изучении квартала, относятся: историко-архитектурный и стилевой анализ застройки; оценка градостроительной ситуации; определение градостроительного потенциала участка, выбранного для нового проектирования.

Результаты обследования территории квартала оформляются в форме “Паспорта квартала”, включающего: историческую справку, составленную по материалам предварительных архивных, библиографических и натуральных исследований; картографические и иконографические материалы, отражающие основные этапы формирования планировки и застройки квартала; схему историко-архитектурного анализа территории; схему существующего функционального зонирования и размещения существующих объектов культурно-бытового обслуживания; схему транспортного и пешеходного движения; топосъемку; развертки по фронтам застройки, отражающие современное состояние существующих зданий; сводную таблицу, отражающую основные технические характеристики существующих зданий.

С учетом общей градостроительной ситуации и потенциала каждого из кварталов студентами разрабатывается клаузура №1 “Концептуальная идея перспективного развития территории, подлежащей реконструкции”. При разработке данной клаузуры средствами архитектурной графики и макетного

моделирования с необходимыми расчетами и текстовыми пояснениями: выявляется функциональный и композиционный потенциал обследуемого квартала; выделяется участок для нового строительства; определяются функция и габариты проектируемого здания, обусловленные существующей градостроительной ситуацией; оценивается влияние нового объекта на объемно-пространственную структуру исследуемого квартала.

После публичного обсуждения клаузур в форме деловой игры выстраивается общая концепция перспективного развития группы обследованных кварталов. Разработанные концепции реконструкции отдельных кварталов коллективно обсуждаются в натуре, на предусмотренном рабочей программой пленэрном практическом занятии. Только после этого окончательно утверждается тема комплексного бакалаврского проекта.

Предпроектный цикл в составе единого процесса выполнения комплексного бакалаврского проекта завершается разработкой предпроектных предложений. В рамках клаузуры №2 “Эскизные предложения по функционально-планировочной и объемно-пространственной организации нового здания в историческом окружении” разрабатывается эскиз-идея новой постройки с учетом всего комплекса внутренних и внешних факторов.

Таким образом студент получает знания и умения, позволяющие ему “прочитать” городскую среду как исторический документ, проанализировать происходящее в границах исследуемой территории функциональные и социальные процессы и на основе этого овладеть проектными методами. Предпроектные градостроительные исследования в учебном процессе, являющиеся базисом дальнейшего проектирования, играют первостепенную роль в личностном развитии и становлении архитектора-бакалавра.

О. І. Колодрубська
кандидат архітектури, в.о. доцента
Львівського національного аграрного університету

ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА КУРСУ “ДИЗАЙН АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА СІЛЬСЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ”

Курс “Дизайн архітектурного середовища сільських поселень” є однією з дисциплін, які формують професійні знання і вміння студентів факультету будівництва та архітектури Львівського національного аграрного університету (ЛНАУ) напряму “Архітектура” 0601 спеціальності “Дизайн архітектурного середовища”. Дисципліна, обсягом 16 кредитів ECTS, вивчається протягом чотирьох семестрів, починаючи з 3 курсу 5 семестру, і включає лекційний курс

(62 год.), лабораторні заняття (200 год), курсове проектування (5, 6, 7, 8 семестри), індивідуальну, самостійну, наукову (4 курс, 8 семестр) роботи і завершується іспитом.

Мета і завдання навчальної дисципліни – показати роль і місце дизайну середовища серед проектних професій сучасності; виявити принципи включення дизайнерських технологій у процес проектування середовищних об'єктів і систем; розкрити загальні завдання і принципи художнього проектування об'єктів архітектурного середовища сільських поселень (інтер'єрів і екстер'єрів будівель та споруд, ансамблів сільського середовища); навчити студентів свідомо користуватися цими принципами у своїй проектній роботі.

Викладання курсу починається із вступної лекції, яка передбачає знайомство з програмою курсу, його метою і завданням, місцем у системі підготовки дизайнерів. На першому занятті семестру, згідно з положеннями Болонської декларації, кожен студент отримує пакет завдань із зазначеними термінами виконання, який складається з: програми лекційного курсу та питань, що розглядаються; списку рекомендованої і методичної літератури; завдань для графічних робіт на лабораторних заняттях; завдань для курсового проектування; переліку питань, які виносяться на самостійне вивчення; переліку розділів для індивідуального альбому “Зарисовки текстур оздоблювальних матеріалів”; теми реферату для індивідуальної роботи; теми наукової роботи.

Всі розділи програми курсу пов'язані з вивченням особливостей дизайнерського проектування середовища сільської місцевості, а саме: сільських поселень, садиби, житлових будинків, громадських будівель і споруд, громадського центру села, виробничих споруд сільських поселень та агротехнопарку. На лабораторних заняттях відповідно до тематичних розділів студентам пропонується розробити графічні роботи по дизайну архітектурного середовища: житлових приміщень садибного будинку з використанням сучасних тенденцій та елементів народної архітектури і декоративно-прикладного мистецтва відповідно до етнографічного районування; вхідної, сакральної, дитячої та загальносімейної зон садиби; відпочинкової зони агротуристичної садиби; приміщень приватного магазину “Зручний магазин” та приватного кафе-бару; громадської споруди та громадської площі села; місця відпочинку і розваг відвідувачів та виставково-демонстраційного павільйону агротехнопарку. Тематика курсового проектування відображає мету та завдання курсу.

Згідно кредитно-модульної системи навчання дисципліна протягом семестру поділяється на два модулі навчально-аудиторної роботи (НАР),

модуль індивідуальної роботи (ІР), модуль самостійного вивчення матеріалу (СВМ) та у останньому семестрі вивчення дисципліни – модуль наукової роботи (НР). НАР включає лекції та лабораторні заняття і оцінюється системою балів поточного контролю за теоретичну підготовку на лекціях, практичну підготовку на лабораторних заняттях (опитування, тести, графічні роботи) та підсумковий модульний контроль.

Відповідно до прийнятих положень у ЛНАУ та кредитно-модульної системи навчання кожна дисципліна з навчального плану оцінюється за 100-бальною шкалою. Семестрова оцінка з курсу “Дизайн архітектурного середовища сільських поселень” складає 25 балів (сума балів, отриманих за всі модулі – НАР, ІР, СВМ, НР). Доволі незвично як оцінювати графічні роботи, обсягом 4-5 листів формату А3 у “2-3” бали так і сприймати студентами таке оцінювання за великий обсяг здійсненої роботи.

На нашу думку, за 100-бальною шкалою необхідно оцінювати кожен семестр при вивченні всіх архітектурно-дизайнерських дисциплін, незалежно від кількості семестрів протягом яких вони вивчаються, так як об’єм творчих робіт для студентів є значним, а для кращого їх виконання та успішності потрібні методи стимулювання. Загальна ж оцінка за дисципліну може визначатися як середня арифметична з балів отриманих протягом усіх семестрів.

Впровадження ж кредитно-модульної системи організації навчального процесу в ЛНАУ дозволить студентам більш самостійно вивчати дисципліни та підвищити якість своєї фахової підготовки.

О.В. Конопльова
кандидат архітектури,
доцент Харківської національної академії
міського господарства

МЕТОДИКА ТВОРЧОГО ПОШУКУ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ АРХІТЕКТОРА

Творчість відіграє провідну роль на сучасному етапі розвитку суспільства, є рушійною силою його еволюції, інструментом втілення прагнень особистості. Особистість архітектора також реалізується через творчість, яка є невід’ємною частиною його професійної діяльності. В сучасних умовах, коли на ринку праці існує жорстка конкуренція, архітектор повинен швидко реагувати як на вимоги суспільства, так і окремого замовника, головною рисою

фаховості та конкурентноздатності архітектора стає спроможність утворення нових ідей.

Ці вимоги знайшли своє відбиття в освітніх програмах вищих навчальних закладів, в яких готують майбутніх архітекторів. Так, в курсі “Основи та методи архітектурного проектування”, що є складовою навчальної дисципліни “Теоретичні та методичні основи архітектурного проектування”, студент не тільки отримує знання про творчість взагалі та специфіку творчого процесу архітектора, але й набуває першого досвіду з втілення своїх ідей в архітектурній формі. Головна проблема, яка постає перед студентом під час перших спроб самостійного проектування — це труднощі втілення уявних образів у графічний ескіз. Запропонована методика дозволяє оптимізувати цей процес, зробити його більш контрольованим та цілеспрямованим. Сутність її полягає у застосуванні поняття як інструменту організації поля пошуку.

Творчий процес складається з декількох етапів. На стадії аналізу вихідних даних доцільно використати операції описання та характеристики. Описання застосовується для визначення зовнішніх ознак об’єкту, по яким можна відтворити його в уяві. Стосовно архітектури — це описання існуючих будівель, прийомів побудови форми і таке інше, тобто використання аналогів в широкому сенсі. Характеристика — це дослідження типологічних ознак майбутнього об’єкту (виявлення його функціональної та об’ємно-просторової структур). Як елемент характеристики застосовується прийом метафоричних порівнянь, який дає вихід у площину художнього осмислення об’єкту.

На етапі формування задуму корисною буде операція редукції. Вона полягає в тому, що вихідне поняття за допомогою асоціацій змінюється до рівня, який має прямий графічний еквівалент. Таким чином, відбувається перехід з понятійного рівня на образний та здійснюється вибір композиційних засобів.

На етапі оцінки графічного ескізу доцільно скористатися прийомом змістовної рефлексії, яка полягає в порівнянні ескізу з цільовим каркасом, сформованим на початку творчого пошуку (а не з низкою аналогічних графічних фіксацій, як у методі проб та помилок).

Таким чином формування задуму у творчості архітектора постає як процес розгортання поняття графічними засобами, в якому нестандартні рішення виникають під час розкриття загально прийнятого сенсу поняття через призму індивідуального досвіду особистості.

ВРАХУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ДОПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ З КОМПОЗИЦІЇ

Гуманізація освіти та намагання врівноважити сподівання окремих особистостей і потреб суспільства у якісній освіті передбачають її диференціацію та обумовлюють появу нової номенклатури послуг з допрофесійної освіти, зокрема у сфері організації профільного навчання старшокласників за напрямом підготовки „Архітектура”, що здійснюється у навчальних закладах різних типів: загальноосвітніх та художніх школах, центрах мистецької творчості та підготовчих курсах ВНЗ. На тлі інтенсивних процесів самовизначення і самовираження поглиблюється автономність творчого саморозвитку старшокласників. Найхарактернішою рисою нинішнього випускника школи стає потреба в значимих для його життєвого успіху знаннях. Тому врахування особливостей психічного розвитку особистості у період ранньої юності є надзвичайно важливим у допрофесійній освіті, оскільки дає можливість не тільки дібрати оптимальні методи навчання, але й спрямувати навчальний процес на формування готовності старшокласників до життєтворчості. Композиційна діяльність є тим дієвим засобом, за допомогою якого створюються умови для сенсотворення, мотивації, самореалізації і самовираження особистості.

У систему організації та управління пізнавальною діяльністю майбутніх студентів-архітекторів доцільно запровадити структурно-логічну методику навчання композиції: поетапне формулювання дидактичних завдань; вибір способів їх розв'язання через тренувальні вправи і тренувальні завдання; реалізація творчих завдань, спрямованих на вирішення майбутніх професійних задач; діагностика та оцінювання одержаних результатів за допомогою тестових вправ і тестових завдань. Навчання композиції старшокласників необхідно здійснювати з урахуванням особливостей психічного розвитку особистості у ранній юності. Особливо важливим є те, що у цьому віці учні переходять до вищих рівнів абстрактного мислення, вже свідомо володіють логічними операціями (аналізом, синтезом, порівнянням, абстрагуванням, конкретизацією, узагальненням), що дає їм можливість створювати абстрактну композицію, аналізувати принципи її побудови, із багатьох елементів складати цілісний твір, порівнювати окремі частини та добирати конкретні прийоми їх супідрядності, узагальнювати композицію і виділяти в ній головне. Сприйняття

старшокласників характеризується цілеспрямованістю, пролонгованою увагою, смисловою пам'яттю. Тому вони не тільки здатні свідомо сприймати твори мистецтва і узагальнювати прийоми їх композиційної побудови, а також активно їх обговорювати та виробляти власні судження. Це посилює роль наочності не тільки у проведенні аналізу мистецьких творів, але й як засобу активізації й актуалізації знань та їх експрес-контролю.

Довільне запам'ятовування стає набагато ефективнішим від мимовільного, основою його виступають виявлені логічні зв'язки. Знання цих особливостей стає в нагоді при розробці комплексу спеціальних методичних рисунків-схем як основи для подальшого виконання композицій, що спонукає старшокласників до самостійного пошуку раціональних шляхів побудови композиції залежно від поставленої дидактичної мети, сприяє закріпленню знань, а також дає можливість викладачу порівняти рівень засвоєння навчального матеріалу. Психологи зазначають розвиток в учнів старшої школи репродуктивної і творчої уяви, яка стає керованим процесом. Її образи виникають як результат виконання творчих композиційних завдань, спрямованих на розвиток фантазії, створення художнього образу. Науковці відзначають здатність учнів використовувати набуті знання і уміння як методи пізнання нового, що є особливо важливим для саморозвитку та самореалізації особистості. В юнацькому віці у старшокласників розвивається нестандартний підхід до вже відомих понять та утверджується свідомо власна позиція в певних проблемних ситуаціях, пов'язаних з прийняттям композиційних рішень. Тут в нагоді стають набуті у процесі навчання навички самоаналізу, необхідні для проведення перевірки доцільності застосування у роботі тих чи інших композиційних законів, правил, прийомів.

В період ранньої юності в учнів вдосконалюється спостережливість, здатність помічати в об'єктах суттєві зовнішні ознаки, точніше їх відображати, що дозволяє ускладнювати завдання композиційного пошуку та наближувати їх до рівня вимог ВНЗ. Намічається спеціалізація пам'яті, пов'язана з основними інтересами старшокласників, їх намірами щодо вибору майбутнього фаху. Вона характеризується більшою вибірковістю стосовно інформації, що запам'ятовується. Це дає можливість старшокласникам ще на стадії підготовки до навчання професії архітектора оволодівати азами проектної діяльності. Інтерес до цієї роботи стимулюється створенням ситуації успіху, що пов'язується з необхідністю задоволення потреби особистості в самоствердженні, в реалізації відповідного рівня домагань. Включення до навчального процесу не лише раціональної, але й особистісно-почуттєвої сфери людини, відповідає сучасній тенденції побудови освіти на основі цілісного особистісного досвіду.

Л.М. Ковальський
доктор архітектури, професор,
завідувач кафедри КНУБА,
член експертної ради ВАК України

ПРОБЛЕМИ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ АРХІТЕКТУРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Одне з головних завдань вищої школи – проведення наукових досліджень у відповідній галузі. Згідно Паспортів спеціальностей, затверджених ВАК України, архітектурні дослідження розрізняються за наступними напрямками:

- 18.00.01 – теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури;
- 18.00.02 – архітектура будівель та споруд;
- 18.00.04 – містобудування та ландшафтна архітектура.

Більшість реальних науково-дослідних робіт та профіль студентських курсових і дипломних проектів, в яких використовуються результати дисертаційних робіт, пов'язані з типологією будівель і споруд та архітектурно-містобудівними рішеннями. Разом з тим є реальна потреба в фундаментальних теоретичних дослідженнях.

Аналіз тематики захищених в останні роки дисертацій свідчить, що приблизно 40 – 45 % робіт за спеціальністю формально віднесені до 18.00.01 – теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури, біля 40 % – 18.00.02 – архітектура будівель та споруд і лише 10 – 20 % припадають на 18.00.04 – містобудування та ландшафтна архітектура.

Якщо проаналізувати зміст дисертацій, віднесених до теорії архітектури (18.00.01), то можна зробити висновок, що, як за об'єктом дослідження, так і за результатами, ці роботи фактично розглядають питання архітектурно-планувальних рішень окремих типів будинків або містобудівних вузлів. В деяких роботах лише використовуються сучасні методи досліджень (наприклад, системні) і на цій підставі вони віднесені до теорії.

В результаті в українській архітектурній науці складається парадоксальна ситуація. Майже половина кандидатів наук мають спеціалізацію 18.00.01, а фактично проблеми теорії архітектури, природа і сутність архітектурно-містобудівної діяльності не визначені, не досліджується понятійний та термінологічний апарат архітектури. Рідко розглядаються філософські підвалини архітектури, закономірності архітектурного формоутворення. Немає сучасних фундаментальних наукових досліджень з естетики штучного середовища, не аналізуються стилі та стильові особливості сучасної архітектури, специфіка українського зодчества.

За майже 20 років незалежності не розкриті проблеми національної політики в архітектурно-містобудівній діяльності. В 1993 році Українська Академія архітектури намітила концепцію «Національної програми розвитку архітектури України», однак подальшої розробки Програма не отримала, особливо в частині фундаментальних досліджень перспективних напрямків українського зодчества, науково-теоретичних засад формування штучного середовища.

Поза увагою досліджень залишаються такі важливі проблеми, як методологія підготовки архітектурних кадрів. Немає глибоких теоретичних обґрунтувань навчальних планів та програм підготовки бакалаврів та спеціалістів, специфіки магістерських досліджень.

В значній частині дисертацій за напрямком 18.00.01 розглядаються питання історії архітектури, однак лише в окремих роботах даються висновки стосовно впливу історичних тенденцій на сучасну архітектурну практику, рідко наводяться пропозиції стосовно можливості використання результатів досліджень в теорії та проектно-будівельній практиці.

Отже, отже в українській архітектурній науці, особливо в дисертаційних дослідженнях, є необхідність більш чіткого узгодження тематичної направленості робіт згідно паспортів спеціальності, затверджених ВАК України, та поглиблення теоретичної складової досліджень. Це особливо важливо, враховуючи необґрунтовану ліквідацію Інституту теорії та історії архітектури і містобудування. В КНУБА у 2009 році відкрито кафедру теорії архітектури, яка спільно з аналогічними кафедрами інших архітектурних шкіл повинна поглибити теоретичні дослідження в галузі архітектури.

Г.А. Коровкіна
асистент кафедри
Харківської національної академії
міського господарства

НОВАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ФАХІВЦІВ АРХІТЕКТОРІВ В ЕПОХУ МОДЕРНА

Стиль модерн займає особливе місце в архітектурі початку ХХ століття. Він продовжує привертати дослідників не тільки з художніми, культурологічними, соціологічними і естетичними проблемами, але і як стиль, що дав поштовх до нового підходу в освіті фахівців архітекторів. Самостійна цінність стилю модерну і уміння утілити його на практиці справедливо потрібно віднести до досягнень новітнього етапу архітектурної науки і освіти.

“Архітектор повинен розвивати художні форми тільки з конструкцій”, – пише Отто Вагнер, професор Віденської академії мистецтв, яскравий представник архітектурної школи модерна. Цей вислів дає нам розуміння того, що будівельна індустрія рубежу XIX – XX століть розвивалася з великими технічними можливостями. В той же час архітектура того періоду не могла далі існувати без навчання фахівців глибоким основам конструкцій і матеріалів. Становлення такого процесу відбувалося в умовах складної взаємодії різних тенденцій в архітектурі кінця XIX – початку XX ст., і вплив нових технічних засобів на цей процес був опосередкований цілим рядом чинників художнього і загальнокультурного порядку. Епоху модерна багато хто називає новим стилем, новим був і підхід до процесу освіти фахівців архітекторів. З’являлися сучасні обробні матеріали, що вимагало їх детального вивчення. Нові пігменти, які широко використовувалися багатьма архітекторами в період модерну при створенні художньої зовнішності фасадів, так само сприяли вивченню хімії і раціональному застосуванню їх на практиці. Велике значення в розвитку архітектурної форми зіграло розповсюдження металевих каркасів. Він дозволив по-новому трактувати внутрішній простір будівлі, створювати великі засклені поверхні фасадів. Всі ці елементи служили ознакою “сучасності” архітектури і одночасно виражали її раціональність. В кінці XIX – початку XX ст. відбувається розширення традиційної сфери архітектурної творчості. Її об’єктами все частіше стають промислові будівлі і споруди. Причому саме архітектура промислових будівель стала своєрідною науковою лабораторією, в якій відпрацьовувалися прийоми трактування архітектурної форми. До кінця епохи модерну вона почала розповсюджуватися на архітектуру таких будівель, як банки, торгові будинки, універмаги. Естетика форм архітектури модерну придбала риси респектабельності і активно формувала суспільний смак. Цьому процесу сприяло широке існування уявлення про промисловість і технічний прогрес в цілому як про єдиний шлях прогресу людства.

Першорядним і першочерговим в освіті архітекторів епохи модерну, стає художнє освоєння нових технічних засобів. Підготовка фахівців набуває новизни в технічному з’єднанні архітектури і інженерії. Цей внесок у формування стилістики викладання був усвідомлений вже за межами періоду модерну і при цьому він не втрачає своєї актуальності і в сучасній освіті.

Г.К. Куровський
доцент КНУБА
Яблонська Г.Д
кандидат архітектури, доцент,
докторант кафедри КНУБА

ЕТИКА ПРОЕКТНОГО МИСЛЕННЯ

“Поступай завжди так, щоб
розширювати можливості вибору”

Етика – вчення про моральність, яке досліджує, що в житті і світі має цінність, вчить оцінювати будь-яку ситуацію, для того, щоб зробити можливими етично правильні вчинки. Етика сприяє пробудженню оцінюючої свідомості [1].

Проектування – усвідомлена і цілеспрямована поетапна діяльність, що закінчується створенням певного продукту як результату реалізації цієї діяльності, як діяльність по створенню образу майбутнього, передбачуваного явища. Проектування – діяльність, під якою розуміється в гранично стислій характеристиці передбачення того, що має бути [2]. Реалізація проекту – втілення в реальність людських цінностей, що виражають “те або інше відношення людини до навколишнього світу, інших людей, до завдань, які ставить перед нею життя” [3], і які відповідають її потребі творити, а весь цілісний акт проектування, що включає і розробку проекту і його реалізацію, “припускає рух від повсякденної ситуації до цінностей і назад” [4].

Мислення – внутрішнє, активне прагнення оволодіти своїми власними уявленнями, поняттями, спонуками відчуттів і волі з метою отримати необхідну для оволодіння ситуацією директиву. Спосіб мислення залежить від того, що є людина як така, і що визначає її індивідуальність [1].

Мораль – один з основних способів нормативної регуляції дій людини. Мораль охоплює етичні погляди і відчуття, життєві орієнтації і принципи, цілі і мотиви вчинків і стосунків, проводячи межу між добром і злом, сумлінністю і безсовісністю, честю і безчестям, справедливістю і несправедливістю, нормою і ненормальністю, милосердям і жорстокістю і так далі [1]. Мораль – основна частина індивідуального мікрокосмосу, є одним з моментів, що визначають для індивідуума картину світу. Основна проблема моралі – це відмова від особистого на користь здійснення соціальних та інших цінностей.

Умови життя сучасної людини вимушують поводитися так, що з її життя витісняється етичний аспект вчинків, дій і їх наслідків. А людині етичний доступне розуміння цінностей. Людина – sapiens (лат. – та, що має смак) володіє, аргіогі, ніжним органом, тонким смаком для сприйняття дійсних цінностей. Міркування смаку, по Канту, є безкорисливими, загальними і необхідними.

Недиференційована оцінююча свідомість для людини є функцією його волі, оскільки воля дієва тільки тоді, коли вона направлена на цінність. Етичні цінності – це цінності намірів, переконань і поведінки. Значення етичних цінностей розкривається через виховання, які формують несвідомо здійснювані життєві цінності. Кожна етична цінність направляє етичну енергію людини на себе і вимагає від неї свого здійснення.

Діяльність, що виходить з намірів та переконань, вже має реальні наслідки, і у тому числі і згубні, і може викликати згубні реакції.

Кожна людина має свою шкалу („піраміду”) ціннісних пріоритетів. Основою цієї „піраміди” є приналежність до спільності, соціуму, мови, мислення. Загальна суть етичних цінностей – це об'єднання загальною метою, здійснення якої потрібне від кожного і для кожного передбачається. Група цінностей, об'єднана в цій основній суті і створює мораль.

Здійснення цінностей полягає в тому, щоб слідувати вимозі, що виходить від неї. Тобто треба не тільки декларувати, але і виконувати, підпорядковувати їй повсякденність, послідовно поступати відповідно до цієї етичної цінності.

Етика припускає, що людина має можливість вибору. Людина поступає етично правильно в тому випадку, якщо вона здійснює вчинок, який вимагає найбільшої етичної сили. І саме ця цінність набуває великого значення перед іншими цінностями.

Формування етичних принципів у молодій людини особливо важливе в сучасній ситуації, це є процес, який передуює оволодінню будь-якою спеціальністю, і архітектурною в тому числі.

Кожна спеціальна дисципліна, що формує понятійний апарат і надає шляхи вирішення конкретних завдань, повинна передувати введенням, які переставляють акценти – з мети “не знати як зробити”, на постановку питання “навіщо це робити” і усвідомлено-етичний пошук відповідей на нього.

“Етика проектного мислення” повинна бути основою курсу “Введення в архітектурне проектування” і мати наскрізний характер на всьому ланцюгу отримання архітектурної освіти. Результатом є можливість застосування спеціалістом на практиці тих варіантів рішень, які не ведуть до порушення етичного імперативу, тільки ті, що відповідають принципу “не нашкодь”. Тобто

ведуть до рівноваги в природі та соціумі і сприяють формуванню духовно-етичної основи у всіх сферах професійної архітектурної діяльності.

Головною метою є не „навчання”, а освіта, що базується на етико-моральному імперативі. Без цього вже неможливо знатися на сучасному житті та стосунках. Головне не “виживання” за всяку ціну за рахунок інших людей, ресурсів, за рахунок майбутнього, а головне – Життя як таке.

„Етика проектного мислення” включає як абстрактно-теоретичну складову, так і аналіз найголовніших проблем всієї діяльності “Архітектура”, яка є частиною процесу проектування, в широкому сенсі, як **відповідальне і усвідомлене творіння**.

Основна мета “Етики проектного мислення” – формування етичної основи певного світобачення, усвідомлення проектної діяльності не “як зробити”, а “навіщо робити” в умовах кризи інформаційно-технологічної цивілізації, засвоєння парадигми духовної еволюції і нетривіальних моделей подолання цієї кризи з пріоритетом етичного імперативу.

“Етика проектного мислення” – це реалізація етичного підходу в стосунках людини і людини, людини і суспільства, людини і природи, формування моральної відповідальності за наслідки професійної діяльності.

Завданнями “Етики проектного мислення” є:

- аналіз причин, ознак і наслідків архітектурної діяльності, оцінка реальних впливів політичних, соціальних, економічних, екологічних, технологічних, інформаційних процесів на архітектурну діяльність;
- формування діяльної відповідальності і пошук шляхів вирішення проблем, заснованих на принципі “не нашкодзь” – собі, людині, суспільству, природі;
- формування свідомості своєї залежності від усіх, і розуміння, що виживання можливе тільки в збереженні загальної цілісності;
- щеплення етично коректних норм мислення і поведінки, спонука застосовувати етичні підходи для вирішення професійних проблем і завдань, з метою підтримки стійкого балансу між людиною і суспільством, людиною і природою;
- формування свідомого розуміння обмеження потреб, сприяння формуванню етичного екологічного мислення в суспільстві;
- визначення критерію етичної дії через благо, цілісність і стійкість всієї системи.
- формування усвідомленого етичного шанобливого відношення до Природи і до будь-якого Живого;
- дати знання про суть і основні проблеми етики проектного мислення, її основні принципи і цінності;

- виробити здібність і звичку до рефлексії над проблемами Природи, Життя, Смерті, Іншого Живого;
- ознайомити з етичними сторонами актуальних проблем спеціальності “Архітектура”;
- допомогти сформувати власну активну етичну установку на проблеми і уміння відстоювати її;
- виробити стійку орієнтацію і готовність в практичній професійній діяльності керуватися принципами і нормами етики;
- прищепити уміння аналізувати конкретні ситуації в контексті моральних цінностей, етичні сторони актуальних проблем архітектурної діяльності, здійснювати власний моральний вибір;
- придбання якостей етичної полеміки і діалогу, навички дослідження і вирішення етично конфліктних ситуацій, уміння адекватної самооцінки і толерантної оцінки інших, коректна поведінка у сфері професійного спілкування.

Основними розділами “Етики проектного мислення” є:

1. Суть, предмет і проблеми етики проектного мислення.
2. Етичний аспект стосунків Людини і Соціуму, Людини і Природи.
3. Основні моральні принципи, норми і цінності етики проектного мислення.
4. Ієрархія цінностей, питання пріоритетів.
5. Етичні аспекти створення простору життєдіяльності для людини, використання технологій і ресурсів.
6. Етичні аспекти взаємин із споживачами, замовниками та інше.

“Етика проектного мислення” орієнтована на осмислене етичне використання ресурсів, технологій. Переорієнтація мислення із „все дозволено і все можливо” на реалізацію етичних цінностей, на подолання негативних наслідків сучасних політичних, економічних, соціальних, технологічних і інформаційних процесів.

Вища цінність – це благополуччя всієї системи – біосфери, ноосфери, Життя в цілому.

Список літератури:

1. Философский энциклопедический словарь.– М.: ИНФРА, 1998. – 576 с.
2. Алексеев Н.Г. Проектирование и рефлексивное мышление // Развитие личности. 2002, №2.
3. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – М., 1946.
4. Имакаев В.Р. Феномен учительства в социально-философском гуманитарно-проектном измерении. Дисс. на соиск. уч. степ. док. фил. наук. – Перм. 2005.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З АРХІТЕКТУРНОГО ПРОЕКТУВАННЯ НА ОСНОВІ СИНТЕЗУ МИСТЕЦТВ У ВИГЛЯДІ ТЕОРЕТИЧНИХ КОНЦЕПТ-ФОРМУЛ

Архітектура як один з видів просторового незображального мистецтва в аспекті авангардних напрямків ХХ – ХХІ століть все більше одержує синтетичну форму. В проектах радянських архітекторів, інженерів та художників початку ХХ століття на концептуально-експериментальному рівні відбуваються спроби поєднання: літератури та архітектури (В. Кринський), музики та архітектури (К. Мельников), скульптури та архітектури (В. Татлін). В сучасній архітектурі поєднання “застиглої музики”, танцю та архітектури спостерігається в творчості архітекторів Владо Мілуновича та Френка Гері.

З давніх часів так званий синкретизм (нерозривність видів мистецтв) був безпосередньо пов'язаний з діяльністю людини, його віруваннями та ритуалами та був ознакою нерозвиненого стану будь-якого явища – мистецтва на початкових стадіях історії людства, коли музика, спів, поезія, танець не були відокремлені один від одного. З поступовим розпадом синкретичної теорії та удосконаленням кожного виду мистецтва в окремих жанрах та стилях виникла можливість зворотного процесу.

Поєднання архітектури з іншими зображальними та незображальними видами мистецтв різних напрямів (просторово-пластичними, тимчасово-динамічними, просторово-часовими) відбувається в сучасній архітектурі нерівнозначно. При все більшому абстрагуванні від класичного еkleктичного напрямку та зверненні до раціональної організації архітектурних форм, виникає можливість утворення різних грайливих перевтілень сучасної архітектури в архітектуру майбутнього. Якщо напрямок раціоналізм спрямовує нас на обов'язковий діалог творця та споглядача, то “кінетика” сучасного життя все більше спрямовує до різного роду трансформацій.

З ціллю наближення експериментального учбового проектування до архітектури майбутнього на кафедрі основ архітектури та архітектурного проектування розроблена навчальна програма з архітектурного проектування на основі синтезу мистецтв для студентів 2-6 курсів (майстерня 24Б-2009, доцент Т.М. Ладан) згідно з якою студент за бажанням може вибрати певний сценарій по формоутворенню сучасної архітектури будівлі.

Програма представляє собою збірку завдань як початкових теоретичних концепт-формул, що складаються з набору критеріїв для визначення шляхів, за якими може вестися пошук рішення образу майбутнього проекту (обґрунтована форма, стиль, тощо). При утворенні концепт-формул враховуються паралельно читані курси з історії архітектури.

Результатами рішень цих теоретичних формул можуть бути значні розширення трактовки вже відомих сталих термінів. Наприклад, враховуючи різні ступені динаміки сучасних архітектурних форм (їх хореографічність, виставковість, сценічність, інформаційність), напрямок “Кінетична архітектура” (тимчасові об’єкти не розглядаються) може отримати такі нові течії як: “Па-архітектура”, “Акційна архітектура”, “Медіа-архітектура”, тощо.

С.М. Лінда
кандидат архітектури, доцент
Національного університету
“Львівська політехніка”

**ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“СУЧАСНІ АРХІТЕКТУРНІ ТЕОРІЇ І ДОКТРИНИ”
В ІНСТИТУТІ АРХІТЕКТУРИ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
“ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА”**

Для архітектора, який щойно закінчив навчальний заклад, дуже важливим є не почуватися безпорадним у складному світі сучасних архітектурних стилів. Головною причиною проблеми недостатньої обізнаності молодих спеціалістів з колом ідей та концепцій сучасного архітектурного розвитку є елементарний брак впорядкованої та систематизованої інформації. На жаль, “найсучасніші” видання стосовно теорії та історії світової архітектури, які доступні у наших бібліотеках, датовані вісімдесяти роками минулого століття. Закордонні видання все ще залишаються важкодоступними, а кількість україномовних книжок, тематика яких здебільшого доволі вузька, є поки що мізерною. А між тим на рубежі 1970-х років архітектурі довелося зазнати таких радикальних змін, що сучасні критики змушені були охарактеризувати цей стан як час “докорінного зламу свідомості” та “зміни архітектурних парадигм”. Сучасна архітектура характеризується надзвичайною плюралістичністю: множина “мовних систем” існує у єдиному художньому та культурному просторі, оскільки, а починаючи з 1970-х років безкінечні трансформації в архітектурі стали мало не основною її характеристикою. Все це робить надзвичайно

важливим викладання у вищому навчальному закладі дисципліни “Сучасні архітектурні теорії і доктрини”.

Навчальна дисципліна “Сучасні архітектурні теорії і доктрини” читається спеціалістам та магістрам спеціальності “Архітектура будівель і споруд” Національного університету “Львівська політехніка” на п’ятому курсі. Вона включає у себе курс з 15 лекцій та години самостійної роботи. Метою дисципліни є ознайомити студентів з розвитком теорії та практики сучасної архітектури, з основними творами сучасної світової архітектурної спадщини. Завданнями дисципліни є: вивчення основних етапів у розвитку сучасної архітектури і містобудування; ознайомлення студентів з сучасними стильовими спрямуваннями в архітектурному розвитку, з новітніми теоріями та концепціями; на прикладах аналізу творів архітектури навчити розумінню природи і специфіки розвитку сучасної архітектури, передумов та закономірностей її формування; ознайомлення студентів з сучасними прийомами і засобами архітектурної творчості; навчити студентів творчо використовувати здобуті знання у своїй практичній роботі.

Хронологічно матеріал, який викладений у курсі лекцій “Сучасні архітектурні теорії та доктрини”, охоплює період з 1970-х років по сьогоднішній день. Матеріал розділений на три тематичні блоки: “Архітектура постмодернізму”, “Архітектура пізнього модернізму” та “Архітектурні тенденції зламу тисячоліть”. Курс лекцій розроблений на основі друкованих праць істориків та теоретиків сучасної архітектури: К. Фремптона, Ч. Дженкса, Д. Стіла, Ф. Джодідіо, А. Іконнікова.

У першому блоці “Архітектура постмодернізму” розглядаються наступні спрямування та концепції постмодерністичної архітектури: історизм (американська та європейська школи), неорационалізм, пряме відтворення, неовернакулярна архітектура, ад-гок та неурбанізм, семіотичні концепції постмодернізму. Другий блок “Архітектура пізнього модернізму” охоплює спрямування в архітектурі після 1970-х років, які продовжували модерністичні традиції: неоекспресіонізм, необруталізм, структуралізм, неомодернізм, слік-тек, хай-тек, японський метаболізм та постметаболізм. Третій блок “Архітектурні тенденції зламу тисячоліть” присвячений найсучаснішим стильовим спрямуванням: деконструктивізм, мінімалізм, екологічна архітектура, нелінійна архітектура (параметрична та віртуальна архітектура, фрактальна архітектура, біоморфна архітектура: біо-тек та біоурбанізм, блоб-архітектура, інтерактивна архітектура). Окрема лекція присвячена будівництву сучасних суперспоруд – хмарочосів, та містобудівним мегапроектам. Кожна лекція супроводжується тематичними презентаціями. Таким чином курс охоплює найважливіші явища в історії архітектури останньої третини ХХ – початку

XXI ст. Студенти також зобов'язані підготувати реферат, присвячений творчості певного архітектора, та виконати творче завдання: фасад споруди у заданому стилі. Модульні контролі включають теоретичні питання з опрацьованих тем і творчі індивідуальні завдання.

Отже, даний курс розглядається в Інституті архітектури Національного університету “Львівська політехніка” як один з ключових у формуванні професійної свідомості студентів старших курсів. На жаль, обмежена кількість годин у навчальному плані не дозволяє всебічно охопити та проаналізувати всі значні явища в історії та теорії сучасної архітектури, проте студенти отримують найважливішу систематизовану інформацію, яка є фундаментом подальшого професійного росту.

Малік Т.В.
кандидат архітектури, доцент,
проректор з наукової роботи, завідувач кафедри
Київського державного інституту
декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ АРХІТЕКТУРНОГО ПРОЕКТУВАННЯ АРХІТЕКТОРАМ-ДИЗАЙНЕРАМ СТАРШИХ КУРСІВ

Сфера діяльності художнього проектування архітектурного середовища досить широка й включає різноманітні області матеріально-художньої культури: архітектуру, промисловий дизайн, декоративно-прикладне мистецтво, мистецтво експозиції, театру, кіно, що в комплексі створюють предметно-візуальну реальність нашого оточення. Звісно в галузі дизайну архітектурного середовища формотворчим лідером виступає архітектор, але не просто архітектор, а архітектор-дизайнер.

Дизайн архітектурного середовища покликаний до проектування комплексних середовищних архітектурних об'єктів із позиції максимально широкого охоплення взаємовідносин людини з природою, з предметно-просторовим і соціально-культурним оточенням з метою гармонізації середовища на шляху узгодження його функціональних й естетичних властивостей і характеристик.

Методика викладання архітектурного проектування для архітекторів-дизайнерів також пов'язана з таким поняттям, як “комплексність”. Перш за все, це тема, що визначається на кожний семестр окремо. На базі цієї теми створюються два завдання – відповідно на першу та на другу чверті кожного семестрів. Перше завдання полягає у вирішенні архітектурно-планувального

рішення будь-якого об'єкту, наприклад, “Архітектурно-планувальне вирішення парку”, а друге – у дизайнерській розробці визначеної частини попередньо розробленого рішення, наприклад, “Дизайн культурно-просвітницької зони парку”.

Кожне завдання видається самостійно, хоча повідомляється про те, що вони виконуються в парі і, що друге завдання закономірно витікає з першого і є доповненням попереднього. Такий підхід примушує студентів більш відповідально ставитися до власних розробок, бо потім під час дизайнерського осмислення середовища самим же прийдеться боротися із проблемами, закладеними ще при архітектурно-планувальному проектуванні. До речі, другий проект кожного семестру здається разом із першим, і таким чином добре видно всі недоліки як першої, так і другої частини.

Стосовно методики виконання кожного окремого завдання, слід зазначити, що і архітектурне, і дизайнерське проектування відбувається поетапно. Спочатку видається завдання: визначається об'єкт, цілі, місце та умови проектування тощо. Після цього студент відправляється до бібліотеки з метою пошуку необхідних матеріалів і, відповідно, підготовки до творчої експрес-клаузури.

Етап створення експрес-клаузури досить відповідальний, бо на ньому визначаються творчі лідери серед студентів. Експрес-клаузура – це самостійна робота студентів по пошуку концепцій майбутнього проекту. Вона виконується у будь-якій графічній чи кольоровій техніці. Набір і кількість креслень визначається автором. Головна мета – донести до глядача потенційні можливості запропонованої ідеї. Всі ці концепції доводяться до відома усіх викладачів та студентів, що займаються цим завданням. Відбувається свого роду “ярмарок ідей”. Далі викладачі обирають найперспективніші з них і пропонують їх для подальшої роботи всій групі. Кількість тем для подальшої роботи визначається суто арифметично: кількість студентів в групі ділиться на три. Число три обрано не випадково. Це найбільш оптимальне число студентів в творчій групі, бо два – це взагалі не група, а четверо – це забагато для того, щоб домовитися між собою, хоча така кількість можлива в разі великого об'єму завдання. Обравши таким чином певну кількість перспективних ідей, визначаються і лідери майбутніх творчих колективів.

Наступний етап – це виконання клаузур за обраними темами. Кожен студент може за власним бажанням зробити клаузуру на одну – п'ять тем, які йому сподобались. Викладачі по чергово переглядають пропозиції розробок на усі означені теми і створюють творчі групи студентів зважаючи на те, хто з них найкраще розкрив ту чи іншу тему.

Коллективна робота над спільною концепцією – це наступний етап, найдовший за часом. На цьому етапі головне – розподілити роботу між студентами. Водночас відбувається завершення збору необхідного проектно-нормативного матеріалу і формування відповідної підбірки.

Здача ескізу проходить за два тижні до завершальних термінів. На цей час проект практично готовий, залишається виправити окремі фрагменти, додати окремі деталі, особливо це стосується місць-стиків між роботами різних студентів і переходити до завершальної стадії, а саме до фінішної поклейки макету і чистової проектною подачі розробки.

Захист проекту в цілому так само, як і задача ескізу, відбувається у зазначені строки, і при цьому всією творчою групою. Кожен студент несе відповідальність за свою графічну і макетну частину.

Отже архітектурно-дизайнерська діяльність формує специфічні методики викладання архітектурного проектування, що пов'язані з посиленням передпроектного аналізу, концептуальністю рішень, використанням образно-типологічного підходу тощо. Тобто мова йде про дизайн архітектурного середовища, в якому по новому осмислюється та формується внутрішнє та зовнішнє просторове середовище, по новому відбувається їх динамічна взаємодія, що і визначає основні напрямки цієї діяльності.

О.І. Оніщук
магістр архітектури, викладач НАОМА

ВИЗНАЧЕННЯ ТЕНДЕНЦІЙ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ОЗНАК В АРХІТЕКТУРНОМУ ПРОЕКТУВАННІ м. КИЄВА ХХ-ХХІ ст.

I. Розвиток теорії й практики формування регіональної архітектури:

Ступінь вивчення проблеми регіональної архітектури в наукових дослідженнях та проектній практиці.

II. Історичний досвід формування архітектури Києва з регіональними ознаками:

1. Визначення головних чинників у формуванні регіональних ознак в архітектурі минулого та сучасного. Аналізуючи фактори впливу на київську забудову, можна зробити висновок, що три основні групи – природно-географічна, архітектурно-будівельна та конкретно-історична, у кожному часовому періоді мають різний вплив. Відповідно й змінюється сама структура міста – архітектурна, об'ємно-просторова, ландшафтна.
2. Регіональні ознаки в архітектурі Києва до початку ХХ ст.

3. Композиційна основа й засоби формування регіональних ознак в архітектурі Києва. Вздовж Хрещатика формувалася система висотних об'ємів, які знаходилися на перетині вулиць та замикали перспективи. Таким чином, в реалізованій забудові можна простежити пульсуючу силуетну лінію, яка складалася з висотної, акцентної, домінуючої забудови та більш спокійних, горизонтальних форм.

III. Сучасний стан вирішення проблеми регіональних своєрідностей архітектури Києва XX ст.:

1. Особливості сучасного стану міського середовища.
2. Класифікація регіональних ознак в сучасній архітектурі Києва. Ознаки класифіковані по 9 основним, характерним групам: багатоплановість, пульсація, ритм, плавність, вільний простір, домінантність, силует, рослинність, рельєф. З них визначено три основних, які формують образ міста, і які вміщують в собі всі основні ознаки архітектури Києва: пульсація (ритм), багатоплановість, пластика (перетікання). Завдяки комбінації природних, історично-культурних, архітектурно-будівельних факторів, комбінації певного набору засобів створюється “київський” набір ознак (унікальний, як код ДНК).
3. Вимоги до архітектури Києва в контексті формування її регіональних ознак.
4. Існуючі тенденції формування регіональних ознак в архітектурі Києва досліджуваного періоду. XIX ст. відзначається створенням та збереженням основних характерних рис Києва, що створили історичне та регіональне обличчя сучасного міста. Пік застосування регіональних ознак припав на середину XX ст. В кінці XX ст. більшість регіональних ознак Києва перестали використовуватися чи трансформувалися настільки, що втратили свою силу, завдяки економічним чинникам. У порівнянні з XIX ст. існують тенденції до занепаду та втрати більшості складових ознак в архітектурі Києва.

К. Пуртуа
Міжнародний центр містобудування,
архітектури та ландшафту в Брюсселі

**AROUND AND BEYOND VICTOR HORTA:
ART NOUVEAU IN BELGIUM, THE REVOLUTIONARY EXPRESSION
OF AN ENLIGHTENED MIDDLE-CLASS**

Innovative architectural movements emerge when architects of genius encounter clients who, whether consciously or not, make a daring choice to explore stylistic forms which are new not only from an aesthetic but also from a functional and structural point of view. Art Nouveau in Belgium is a good example of how an architectural movement which would become representative of the historical period in which it was born gradually asserted itself among a limited group of people.

Local political, economic and social conditions brought about the exceptionally rapid development of a middle-class in a nation which, although only recently independent, had become the world's second industrial power. The industries and technical processes developed by talented engineers and scientists, and no less talented financiers, brought considerable riches to the country's elite. Shortly after independence, its most progressive figures wanted to be free from the reactionary domination of the Catholic Church. The country became divided between Catholic and Liberal parties. In particular, the struggle on the part of the liberal middle-class for education and social progress brought it into violent collision with the obscurantist doctrines advocated at that time in the Catholic world. The liberal elite was, for the most part, united by Masonic ideals. On its own at first, then followed by the fledgling socialist movement, this elite developed its own organisations and educational institutions such as the Free University of Brussels.

It needed a different image to proclaim its progressive character. Eclecticism was waning as an architectural style and could not fulfil the symbolic role which was the firm desire of the enlightened middle-class. For their part, the nobility, the clergy and the Catholic middle-class were strongly opposed to the modern and democratic ideas which had come out of the French Revolution and, faced with the progressive middle-class of finance and industry, they opted in the main for a neo-gothic style of architecture. This style embodies an idealised city grouped around its cathedral with a traditional way of life. The schools named after Saint Luke in which architects, technicians and craftsmen were trained taught and promoted this tradition, a stylistic imitation from another age.

New figures who had been born early in the second half of the 19th century came onto the scene, such as Victor Horta (1861-1947) and Henry Van de Velde

(1863-1957). These two leading lights of the Art Nouveau movement were from the progressive middle-class. They (and Horta especially) were quickly commissioned to design prestigious buildings. The Solvay, Tassel and Hallet families, among others, found in Horta the architect capable of throwing off the dead weight of the aesthetic and structural forms of the past which were functionally out of date and above all socially outmoded.

The first building considered as being in the Art Nouveau style was the house the architect Paul Hankar (1859-1901) built for himself. He and Victor Horta were friends, having got to know each other at the Brussels Fine Arts Academy, one of the educational flagships of the City of Brussels, which had spearheaded free and non-sectarian education. In addition to Horta and Hankar, this Academy would produce several other key Art Nouveau architects such as Paul Hamesse (1877-1956).

In 1893, Victor Horta completed the town house of Emile Tassel, a professor at the Free University of Brussels. More commissions followed, in particular for the family of the inventor and industrialist Solvay, such as the town house for Armand Solvay in 1894. A strong spirit of emulation is noticeable. Employees of Solvay also called upon leading Art Nouveau architects as in the case of the engineer and photographer Edouard Hannon who asked his childhood friend Jules Brunfaut (1852-1942) to build him a town house as the 20th century dawned.

Art Nouveau was an all-embracing artistic concept and painters, interior decorators, engravers and furniture makers were an integral part of the work of the architects whenever the architects themselves didn't try their hand at these various disciplines. Movement between disciplines was frequent and painters such as Henry Van de Velde made their way to the decorative arts and architecture for social reasons.

Department stores, public buildings such as the *Maison du Peuple* and hospitals demonstrate the social commitment of Art Nouveau architects and their clients. For his project for the Brugmann Hospital, Victor Horta travelled across Europe and German hospital design was an important source of inspiration.

Brussels and Belgium were not isolated cases and there was frequent exchange of ideas across national boundaries. These increased as Belgian industrial activity expanded. The Viennese Secession movement also found expression in Brussels through one of its most remarkable examples, the Stoclet Mansion commissioned by the banker, Adolphe Stoclet. He was also from the Belgian progressive middle-class but his professional career was spent in Vienna. There he met Josef Hoffmann who, together with a number of other Austrian artists, was the creator of this total work of art.

There has rarely been such a correlation between an artistic movement and the intellectual, social, political and economic outlook of its patrons. It is in Belgium, and

particularly Brussels, that never-ending questions about the relationship between the causes and origins of new architectural and artistic forms are posed once more.

725+727+728

Т.В. Русевич
кандидат архітектури, доцент КНУБА
Т.М. Ладан
кандидат архітектури, доцент КНУБА
І.Г. Новосад
архітектор, асистент кафедри КНУБА

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З АРХІТЕКТУРНОГО ПРОЕКТУВАННЯ НА ОСНОВІ ВРАХУВАННЯ СУЧАСНИХ ЗАСОБІВ МІСЬКИХ КОМУНІКАЦІЙ – МОНОРЕЙКОВА ДОРОГА, СТАНЦІЯ

З ціллю поєднання учбових програм з архітектурного проектування з екоархітектурою майбутнього на кафедрі основ архітектури та архітектурного проектування КНУБА (майстерня 24Б-2009) була розроблена програма з системного проектування різних типів будівель та споруд на основі врахування сучасних зручних засобів міських комунікацій (транспорту та міського руху) – монорейкова дорога, станція.

Завданням цієї програми виступає комплексний підхід до проектування будівель з врахуванням факторів впливу оточення на будівлю, що проектується в системі урбанізованого або дезурбанізованого поселення (передбачається обов'язкова прив'язка учбового проекту до заданої певної ділянки проектування).

Паралельне вивчення історії питання, композиційних схем монорейкових доріг та станцій дозволить отримати відповідні зміни в формотворенні будівель, зокрема в їх функціональній структурі. Експериментальне проектування різних типів будівель на 2 – 6 курсах з врахуванням станцій монорейкових доріг та відповідних комунікацій дозволить реально наблизити до нас майбутнє. Враховуючи те, що нормативна база з цього питання відсутня (не враховуючи стандартизацію монорейкових доріг в Японії), в подальшому виникне можливість її розробки для умов України.

Історія монорейку, як не дивно, сягає вже майже 200 років. Перша монорейка у світі з'явилася у 1820 році в Росії, потім у Великобританії і поступово почала розповсюджуватися по всьому світу. Інтерес до екологічно-чистих технологій у 1990 році зумовив повернення до розробок поїздів на магнітних підвісках у Японії та Росії. Японський проект отримав статус національного. Враховуючи значні переваги такого транспорту в порівнянні з

традиційним громадським – метро, тролейбус та трамвай, монорельсовий транспорт отримує розповсюдження у містах Європи (Вупперталь, Дортмунд, Москва), Північної Америки (Сіетл, Джексонвіль, Лас-Вегас, Нью-Йорк, Флорида), Австралії (Сідней), країнах Азії (Японія, Малайзія, Китай, Сінгапур, ОАЕ, Тегеран).

Композиційні схеми монорейкових доріг визначаються в залежності від:

- галузі використання;
- особливостей та місця розташування монорейкової дороги відносно будівель та споруд різних типів;
- типу підвішування вагонів (бокове, нависаюче, підвісне);
- варіацій по ярусності;
- використання певних засобів безпеки пасажирів та мешканців навколишніх будівель від шуму та електромагнітного поля.

Одночасно з цим можуть бути запропоновані композиційні схеми з дизайну архітектурного середовища, приближеного до монорейку – захисні екрани, парапети, комунікації (ліфти, підйомники, ескалатори, сходові клітини, пандуси), тощо. Надані рекомендації дадуть можливість сформуванню відповідної нормативну базу щодо проектування монорейкових доріг та станцій або будівель з урахуванням наближеного до них монорейку.

Впровадження в учбовий процес монорейкових доріг здійснюється на кафедрі основ архітектури та архітектурного проектування з останньої чверті ХХ століття під керівництвом професора І.Й. Лошакова. Представлені учбові проекти спрямовані на архітектуру майбутнього. У 2009 році був розпочатий експеримент з системного впровадження ідей монорейку в учбові проекти різних типів будівель однієї групи – 24б під керівництвом доцента Т.В. Русевич, доцента Т.М. Ладан, асистента І.Г. Новосад. Враховуючи використання форм будівель майбутнього та динаміку даного виду транспорту в основу подання графічного матеріалу залучаються як реалістичні методи так і методи авангардних течій початку ХХ ст., зокрема К. Малевича, Л. Лисицького, Я. Черніхова.

МЕТОДИКА ПРОЕКТУВАННЯ ОПОРЯДЖЕННЯ ІНТЕР'ЄРІВ

Під час розробки дизайну інтер'єра проектувальник оперує трьома основними складовими формування предметно-просторового середовища:

1. Промисловий дизайн, який забезпечує формування гармонійного предметного наповнення інтер'єру (меблі, сантехніка, побутова техніка, електрообладнання тощо);
2. Графічний дизайн, який покликаний забезпечувати функціонування візуальної інформації (реклама, інформація щодо розкладу занять, об'яви тощо, а також споріднені види мистецтв – графічні та живописні роботи);
3. Опорядження інтер'єру (стін, стелі і підлоги).

Опорядження інтер'єру (синонім – оздоблення) – це творчий процес, сукупність дій і рішень, спрямованих на проектне вирішення внутрішнього опорядження приміщення і виражене в будь-якій об'єктивній формі (розгортки стін, план підлоги, паспорти або відомості щодо опоряджувальних матеріалів, перспективне зображення інтер'єру тощо).

Як видно з наведеного вище, опорядження займає значне місце у формуванні інтер'єру. Проте, до нього традиційно відносяться як до завершуючого етапу проектування, що врешті-решт зводиться до декоративного оформлення приміщення.

Разом з тим, наукові дослідження і досвід експлуатації приміщень різного призначення свідчать про те, що опорядження стін, стелі і підлоги посідає значне місце не тільки в естетичній організації середовища життєдіяльності, але й у створенні комфортних умов для нормального функціонування життєвих процесів та забезпеченні проектного терміну схоронності (довговічності) первісних естетичних властивостей інтер'єрів будівель.

Враховуючи викладене, під час розробки дизайну інтер'єру важливе значення набуває науково-обґрунтований вибір опорядження з урахуванням всього комплексу властивостей опоряджувальних матеріалів в залежності від функціонального призначення приміщення.

Так, наприклад, забезпечення комфортних умов життєдіяльності здійснюється за допомогою світло-кольорового, теплового, повітряного, акустичного та інших складових оптимального режиму експлуатації приміщень. Критеріями оцінки і вибору опорядження, яке б сприяло або навіть створювало комфортні умови, можуть служити такі показники, як нормативний

коефіцієнт теплосвоєння покриттів підлог; допустимі чи необхідні показники звукоізоляції та звукопоглинання стін і стель; регламентовані параметри світлоти, домінуючого тону і насиченості кольору приміщення тощо.

Схоронність первісних естетичних властивостей забезпечується раціональним вибором опорядження, яке в змозі впродовж необхідного строку служби протистояти експлуатаційним навантаженням без втрати функціональних і естетичних властивостей. Експлуатаційні процеси, що впливають на довговічність опорядження приміщень, або експлуатаційні навантаження, – це знос покриття підлог від ходіння, руйнування від динамічних і статичних навантажень, дії високої температури, знос опорядження стін від вологого тертя, хімічних агентів і т. ін.

Критерії оцінки естетичних властивостей опоряджувальних матеріалів базуються на систематизації наукових досліджень і досвіду щодо врахування зорового сприйняття кольору і фактури, сумісності матеріалів та інших факторів.

Проблема раціонального вибору і застосування опорядження інтер'єрів загострюється у зв'язку з постійно зростаючою номенклатурою опоряджувальних матеріалів, яка надходить до будівельного ринку країни. Сьогодні вона нараховує сотні видів опорядження.

Проте, питанням раціонального вибору застосування опорядження у фаховій літературі приділяється недостатньо уваги. Висвітлення фізико-механічних і естетичних характеристик окремих опоряджувальних матеріалів з рекомендаціями по їх застосуванню в періодичних виданнях несе у собі значний інформаційноємкий матеріал з окремих питань, але лише опосередковано торкається проблеми, що розглядається. Наразі не існує жодної методики, яка б оперативної і ефективно дозволяла зробити вибір опорядження для різних типів середовища життєдіяльності людини. Така методика була розроблена на кафедрі теорії архітектури КНУБА. Сутність методики полягає в тому, що вибір опорядження інтер'єру здійснюється шляхом співставлення кількісних і якісних показників вимог до опорядження в різних формах середовища життєдіяльності людини з адекватними показниками властивостей опоряджувальних матеріалів.

Кількісні і якісні показники вимог розроблялись на основі дослідження функціональних процесів життєдіяльності в різних за призначенням приміщеннях з метою визначення експлуатаційних навантажень і характеру впливу опорядження на створення оптимальних умов життєдіяльності, довговічність і художню виразність інтер'єрів.

В доповіді розглядається місце процесу вибору опорядження в технологічній схемі розробки дизайну інтер'єрів, теоретичне обґрунтування та

методологічні основи оцінки і вибору опорядження, а також методика і практичні рекомендації щодо його раціонального застосування.

Сіверс М.В.
магістр архітектури, асистент кафедри КНУБА

МЕТОДИКА ВИРІШЕННЯ АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ АРХІТЕКТУРИ В ДИПЛОМНОМУ ПРОЕКТУВАННІ НА ПРИКЛАДІ ФОРМУВАННЯ ПРАВОСЛАВНОЇ САКРАЛЬНОЇ ПЛОЩІ

До методики проектування сакральних площ на сучасному етапі відноситься вирішення певних завдань — формування теоретичних підходів до реконструкції сакральних площ з погляду історичних концепцій подібної реконструкції, виявлення цих теоретичних напрямів в практичних рішеннях, вияв основних законодавчих норм щодо реконструкції і нового будівництва, шляхів вирішення комплексних питань ревалоризації сакральних площ в залежності від типу міста і його структурних елементів, визначення сучасних методів і прийомів реконструкції сакральних площ в історичній забудові міста, а також в умовах нового будівництва, формулювання композиційно-художніх прийомів як засобів гармонійного образу сакральних площ. Окрім того, методика проектування включає, насамперед, розуміння канонів і догматів православної літургії, особливості символіки православ'я, традиції яких історично мають безпосередній вплив на сакральну архітектуру в цілому і архітектуру сакральних площ зокрема.

Методика вирішення сучасних проблем архітектури про формування православних сакральних площ при включенні такого завдання в дипломне проектування вимагає послідовного проведення певних етапів:

1-й етап – аналітико-систематичний, який включає постановку задач, які будуть вирішуватись, визначення проблем, що мають першочергове значення при проектуванні певної сакральної площі, аналізується структура такої площі і визначається завдання на проектування.

2-й етап – натурний, що вимагає, по-перше, вибір певної площі як об'єкта реконструкції чи місця для формування нової площі, по-друге – пошук документальних вихідних даних для дослідження забудови обраної сакральної площі, першоджерел чи інших описових і графічних матеріалів.

3-й етап – аналітичний, – визначення основних принципів архітектурно-розпланувальної, композиційної та архітектурно-стилістичної організації певної сакральної площі на сучасному етапі.

4-й етап – пошуковий, – розробка основних варіантів передпроектних пропозицій, зі схемами функціонального, транспортного і об’ємного рішень.

При формуванні соборної площі істотне значення має поняття оптимального розміру цієї площі, співмасштабності місту площі в цілому і її окремих елементів. Виявлення домінанти — одна з найголовніших задач, вирішення якої сприяє цілісності та завершеності ансамблю площі. Домінуюча роль собору повинна бути підкреслена розміщенням у просторі чи виявленням такого розміщення — геометричними характеристиками, візуальними акцентами, вирішенням прилеглої забудови. Через пропорції храму важливо знайти співвідношення підпорядкованих елементів. Поняття оптимального розміру відноситься і до групи функціональних взаємозв'язків. Залежно від розмірів і планувальної організації сакральної площі треба у її межах створювати систему взаємозв'язаних просторів з виділенням основної площі, навколишніх вулиць, пішохідних вулиць і зон. У системі православної сакральної площі, виходячи з її функціональної структури, у зонах концентрації установ відповідних функцій доцільно формувати громадські комплекси моно- або поліфункціонального профілю, які формуються відповідними будинками і спорудами.

5-й етап – основний, який включає детальну розробку обраного варіанту за визначеними принципами.

На основі розглянутої методики, розроблено проект реконструкції сакральної площі собору св. Володимира в місті Києві. Визначені основні вісі візуального сприйняття, виявлене і впроваджене пропорційне співвідношення елементів сакральної площі на основі аналізу історичного розвитку і існуючої ситуації. Запропоновано впровадження результатів дослідження в дипломне проектування.

Товбич В.В.
кандидат технічних наук,
завідувач кафедри КНУБА

УНІВЕРСИТЕТ ЧИ КОМП'ЮТЕРНІ КУРСИ?

Архітектурна діяльність в цілому, а архітектурна освіта зокрема, одна з найбільш інформаційноємних галузей. Масиви інформації завжди використовували в процесі виконання проектів, прийнятті рішень. Маніпулювання з масивами інформації завжди виконувалось “вручну”, розроблялись ефективні методики “згортання” та “розгортання” інформації на

різних стадіях проекту. Знайшли своє відображення в цьому процесі і системні підходи.

Новий етап розуміння і більш уважного ставлення до інформаційних технологій настав з розвитком комп'ютерних технологій і засобів забезпечення інформаційних технологій. Сьогодні важко уявити архітектурну діяльність без обов'язкового використання обчислювальної техніки і інформаційних технологій (сервісних і програмних продуктів). Звичними і зрозумілими стали для архітекторів назви програмних продуктів Windows, Google Earth, Map Google та більш архітектурно орієнтованих ARCHICAD, AUTOCAD, Nemetschek Allplan, Autodesk Map, Autodesk Civil, Concept Drow та інші.

Архітектурна освіта також активно включилася в процес інформатизації. Архітектурні інститути, факультети, кафедри оснастились певною кількістю комп'ютерів, подекуди навіть ліцензованими програмними продуктами. Майже 100% дипломних проектів виконується із застосуванням цих засобів. В той же час з'явилася загроза підміни понять. Інформаційні технології досить обмежено трактуються як володіння та застосування в архітектурному проектуванні вище названих та інших програмних продуктів. На наш погляд, це хибне і звужене трактування такого явища як інформаційні технології в архітектурі. Це явище має наскрізний характер для архітектурної діяльності в цілому. Декілька тез, які розкривають суть проблеми:

1. Університети, інститути – це не комп'ютерні курси по засвоєнню навичок роботи з архітектурними програмними продуктами. Вища архітектурна освіта має давати загальні фундаментальні знання, в т.ч. і з дисципліни (спеціалізації) – інформаційні технології в архітектурі;
2. Інформаційні технології в архітектурі – це нова методологія і нові методики архітектурного мислення на всіх рівнях архітектурної діяльності: освіта, теорія, історія, інженерна складова і саме архітектурне проектування. В останньому важливо не перенос традиційних методик проектування на комп'ютерну основу, а осмислене формування нової інформаційної технології проектування. Це не комп'ютерна візуалізація об'єктів, запроектованих традиційними методиками, а своя методика, яка враховує всі особливості та переваги простору інформаційних технологій. Все це вимагає і в архітектурно-освітньому процесі перегляду та переосмислення кількості, змісту та якості дисциплін, які викладаються для архітекторів.
3. Важливий аспект проблеми – це управління архітектурною галуззю і діяльністю. І підготовка фахівців нової формації, які, окрім вміння проектувати, ще вміють і управляти процесами та організаціями стає чи не першочерговою задачею архітектурної освіти. Більшість помилок в

реалізації задумів від приватного підприємця-архітектора до міністра галузі лежать в площині відсутності спеціальних знань в організації і управлінні архітектурною діяльністю. І тут дуже важливий аспект освіти – це володіння сучасними архітектурними технологіями. Це окрім ІТ (інформаційних технологій) проектування, вміння використовувати і застосовувати: сучасні інформаційні (в т.ч. архітектурні) бази; методики прийняття рішень; міждисциплінарні зв'язки, тощо. Є декілька проблем організаційно-технічного характеру, які стримують процес інформатизації. Це перш за все:

- Відсутність всеохоплюючого програмного комплексу, який би об'єднував всі аспекти та розділи, що забезпечують процес архітектурної діяльності;
- Відсутність зручного доступу до інформаційних баз та кадастрів. У багатьох випадках і відсутність самих баз і кадастрів;
- В Україні ще не врегульована система стандартизації і управління інформаційними ресурсами.

Г.Н. Ушаков
кандидат архітектури, доцент КНУБА

ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДИКИ РОЗВИТКУ ПРОСТОРОВОЇ УЯВИ ПРИ ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ АРХІТЕКТОРІВ

Потужний розвиток комп'ютерних технологій дозволив значно розширити можливості проектування завдяки зручності оперування складними об'єктами у віртуальній реальності. Та це лише зовнішні (відносно проектувальника) засоби. Практично не звертається увага на цілеспрямоване тренування внутрішніх засобів, тобто, різноманітних інтелектуальних можливостей самого проектувальника. Традиційно вважається, що ці навички й так гарно розвиваються самі по собі під час виконання завдань багатьох спеціальних дисциплін: малювання, креслення, нарисної геометрії, проектування та ін. Особливе місце серед найбільш важливих внутрішніх функцій, на які ми звертаємо увагу, займає просторова уява. Цілеспрямований розвиток внутрішнього сприйняття та оперування об'єктами в уяві забезпечує проектувальника творчим засобом, що на стадії пошуку ідеї передує комп'ютерному моделюванню, а на подальших стадіях – ефективно доповнює програмні засоби. Самі по собі інтенсивні заняття з нарисної геометрії, проектування та інших дисциплін не дозволяють досягти таких результатів, як спеціальні тренінги просторової уяви, бо є багато прийомів графічного

оперування об'єктами, що підміняють потужну образну уяву. Так вже під час навчання студент обирає виконання численних трансформацій множини начерків замість використання і розвитку уяви.

Існують численні спецкурси, які забезпечують ефективне застосування образної просторової уяви та яскравого внутрішнього сприйняття у різноманітних сферах діяльності. Але навчання професіям, безпосередньо пов'язаним з візуальними мистецтвами, досі залишає поза увагою спеціальний розвиток просторової уяви. Хоча раніше спеціальні вправи з малювання по пам'яті займали важливе місце в підготовці художніх спеціальностей. Під час тривалих занять з малювання з натури тренується не стільки моторика руки, скільки здатність утримувати образ натури чи фрагмента натури протягом часу відсутності безпосереднього погляду на об'єкт зображення (ейдетична пам'ять). Зазначимо, що йдеться не про розвиток якихось неймовірних можливостей. Визнані фахівці в галузях архітектури, дизайну, образотворчого, театрального, літературного мистецтв вільно володіють чіткою та яскравою образною пам'яттю та уявою.

Таким чином, є доцільним формування спеціальної методики розвитку просторової уяви для архітекторів та дизайнерів. Ця методика може бути впроваджена у навчальний процес у вигляді ознайомчих практичних занять та шляхом створення навчального посібника для самостійного опанування.

Серед прийомів запропонованої методики є прийоми внутрішнього сприйняття, що допомагають “утримувати” чіткі образи. Наприклад, при умоглядному сприйнятті складно тримати в полі зору цілісний образ, тому зручно застосовувати “блукаючий погляд”, придивляючись до різних частин та деталей. Треба цілеспрямовано вчитись “бачити” потрібні образи (нехай спочатку зовсім розпливчасті, як на полотні імпресіоніста) не лише з заплющеними очима, а й у суміщеному режимі зі звичайним сприйняттям.

Важливо сформувати звичку “вмикати” образну уяву паралельно з виконанням проектних та художніх робіт. Це додатково стимулює креативні здібності та значно посилює образну пам'ять: легко пригадуються креслення, ілюстрації з книжок, різноманітні аналоги.

До комплексу вправ на розвиток просторової уяви для архітекторів та дизайнерів можуть увійти такі вправи:

- відтворення в уяві зображення архітектурного об'єкта;
- відтворення в уяві екстер'єру архітектурного об'єкта після безпосереднього спостереження;
- відтворення в уяві інтер'єру після безпосереднього спостереження;
- відтворення в уяві динамічного сприйняття конкретного міського чи природного середовища;

– уявна прогулянка вулицями добре знайомого міста.

При запам'ятовуванні зображення або при безпосередньому сприйнятті об'єкта чи середовища з метою подальшого пригадування, рекомендується організувати сприйняття таким чином: то дивитись узагальнено, в цілому, то придивлятись до деталей, повільно блукаючи уважним поглядом. Під час пригадування може також виконуватись начерк з одночасним безперервним сприйняттям умоглядного образу.

Володіння чітким внутрішнім сприйняттям дозволяє вільно здійснювати суттєві проектні трансформації об'єктів та середовища в уяві, це збільшує варіативність рішень та дозволяє посилювати виразність композиції. Свідченням розвитку цих можливостей є здатність чітко уявляти зображення до виконання цього зображення.

И.С. Чередина

кандидат архитектуры, профессор МАРХИ

П.П. Зуева

кандидат архитектуры, доцент МАРХИ

СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ “ТЕОРИЯ И ИСТОРИЯ АРХИТЕКТУРЫ” В МАРХИ

С 1978 года на кафедре Советской и современной зарубежной архитектуры работает специализация “Теория и история архитектуры”, созданная по инициативе профессора, доктора исторических наук, члена-корреспондента Академии Художеств СССР О.А. Швидковского. Обучение на специализации “Теория и история архитектуры основано на полноценном образовании по программе МАрХИ” и рассчитано на 2 года (набор на конкурсной основе на 5 и 6 курсы). Выпускники специализации “Теория и история архитектуры” – специалисты широкого профиля, имеющие возможность работать как архитекторами-практиками, так и во всех областях историко-теоретической деятельности.

Специализация “Теория и история архитектуры” существует уже 30 лет, ее выпускники успешно проектируют, пишут критические статьи по актуальным проблемам архитектуры, преподают в МАрХИ, других Вузах страны и за рубежом.

Для специализации “Теория и история архитектуры” была разработана программа обучения, значительно расширяющая знания и умения выпускников специализации по сравнению со специалистами-архитекторами, выпускниками проектных кафедр.

Программа специализации “Теория и история архитектуры” предусматривает прохождение на 5 курсе следующих дисциплин (в виде лекций, семинаров, практических работ):

1. Современные проблемы эстетики и искусствознания
2. Современная методология архитектурного анализа
3. Литературная стилистика и критика
4. Философские проблемы архитектуры
5. Актуальные проблемы архитектуры и градостроительства
6. Возможное изучение второго иностранного языка

На 6 курсе (11 семестр), выполняется исследование, предваряющее дипломную работу и направленное на выявление особенностей выбранной дипломником проблемы. Методически этот этап обозначен как “Тема в контексте”.

Студент, поступивший на специализацию “Теория и история архитектуры”, прикрепляется к педагогу – научному руководителю. Подготовка по специализации ведется на базе полноценного профессионального архитектурного образования. В связи с этим дипломная работа, решающая избранную дипломником тему включает текстовую часть в объеме около пятидесяти страниц (около 90000 знаков) и графическую часть, свидетельствующую о наличии у выпускника развитого пространственного и композиционного мышления.

Исследования, предлагаемые студентам специализации, значительно отличаются от работ, выполняемых на проектных кафедрах. В процессе обучения каждый исследователь должен выполнить 5 курсовых проектов и дипломную работу. Методически работа строится по нарастанию сложности. Каждая стадия исследования содержит новую компоненту, развивающую у студента навыки и возможности для решения поставленной научной задачи. Требования, предъявляемые к курсовым и дипломным работам, были разработаны ведущими профессорами кафедры и выдаются как методическое сопровождение учащимся в начале 9 семестра.

Большую педагогическую роль в процессе обучения на специализации “Теория и история архитектуры” играют коллективные обсуждения всех стадий работ, выполняемых студентами (от поиска индивидуальной темы в рамках существующей методики до защиты готового проекта). При оценке результатов работы учитываются: качество написанного текста, предъявленного графического решения, ясность и четкость устного изложения студентом материалов исследования.

Существование специализации “Теория и история архитектуры”, успешное встраивание ее выпускников в архитектурную практику во всех ее

проявленнях дозволяють утверждать, что этот опыт обладает несомненной ценностью и полезен для изучения и распространения. А при переходе на двухступенчатую систему обучения (бакалавр, магистр) просто необходим для обучения магистров-архитекторов.

УДК 72.01

Н. М. Шебек
кандидат архітектури, доцент КНУБА

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТИПОЛОГІЗАЦІЇ АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

Сьогодні, коли в архітектурну теорію приходить розуміння того, що типологічний підхід повинен органічно і гармонічно доповнюватися методологічним, стає зрозумілою тенденція до переосмислення існуючих концепцій проектування і принципів їх впровадження у викладання відповідних дисциплін, серед яких провідною стає типологія архітектурного середовища.

Архітектурна типологія – це розділ теорії архітектури, який вивчає особливості формоутворення різноманітних типів будинків (житлових, громадських, промислових, сільськогосподарських тощо) у залежності від їх призначення. Архітектурна типологія вивчає спільні типові ознаки окремих споруд, та їх відмінності від інших. Типологія архітектурного середовища – це розділ теорії архітектури, який вивчає особливості формоутворення різних типів архітектурного середовища в залежності від ситуацій життєдіяльності, що у них відбуваються, та середовищних концепцій їх розвитку. Типологія архітектурного середовища досліджує спільні типові ознаки цілісних предметно-просторових утворень (сукупність архітектурних та неархітектурних об'єктів, різних за призначенням, але поєднаних глибинними зв'язками) та відмінності процесів і явищ, що з ними пов'язані.

Ця типологія принципово відрізняється від архітектурної типології недостатньою на сьогодні визначеністю об'єкта (архітектурного середовища) та предмета вивчення (ознак, що можна вважати визначальними для типологізації архітектурного середовища). Така ситуація стимулює кожного викладача цієї дисципліни до активного наукового пошуку з метою обґрунтування відповідей на зазначені питання архітектурної теорії.

Останнім часом у різних галузях знань простежується тенденція до цілісного сприйняття навколишнього світу. Стає помітним рух від намагань розглядати оточення як множину локальних утворень до спроб дефрагментації довкілля. Спираючись на концепцію системного підходу, можна розглядати архітектурне середовище як цілісність умов життєдіяльності суспільства, прояви яких послідовно змінюються при переході з одного системного рівня на інший. У цьому сенсі, архітектурне середовище являє собою систему, кожен елемент якої складається з елементів нижчого рівня (підсистем), для яких система стає контекстом, а система, в свою чергу, стає елементом іншої

системи вищого рівня (надсистеми), яка є контекстом для системи, що розглядається. Інакше кажучи, кожний елемент штучного доквілля може розглядатися і як об'єкт проектування (елемент середовища), і як контекст для проектування елементів нижчого рівня (середовище).

В залежності від задач, що постають перед архітектором-дизайнером, можна виділити чотири рівня середовищного проектування: мікрорівень (предметно-просторовий), мезорівень (об'ємно-просторовий), макрорівень (архітектурно-планувальний), мегарівень (планувальний). Об'єктами проектування на мікрорівні виступають найменші цілісні фрагменти архітектурного середовища (окремі приміщення, майданчики різного призначення), контекстом для яких стає середовище споруди, частинами якої є ці фрагменти. Об'єктами проектування на мезорівні виступають окремі споруди, контекстом для яких стає середовище архітектурного ансамблю чи комплексу, частиною якого є ця споруда. Об'єктами проектування на макрорівні виступають архітектурні ансамблі чи комплекси, контекстом для яких стає середовище населеного місця, у якому вони розташовані. Об'єктами проектування на мегарівні виступають найбільш цілісні фрагменти архітектурного середовища, які здатна усвідомити людина, (окремі поселення), контекстом для яких стає середовище системи населених місць.

На кожному з рівнів середовищного проектування можна виділити типи архітектурного середовища, що будуть відрізнятися за властивостями матеріальних компонентів; за способами життя і ситуаціями життєдіяльності мешканців; за особливостями світогляду і середовищними концепціями людей, що його створювали; за принципами утворення і механізмами розвитку.

Кожний тип архітектурного середовища розглядається з позицій виявлення морфологічних властивостей його компонентів; структури – аналізу мережі зв'язків між елементами; організації – дослідження способів формування і перетворення архітектурного середовища; системних ознак – виділення засад, у відповідності до яких досягається єдність закономірно пов'язаних між собою елементів.

Побудована таким чином тривимірна модель середовищної типології дозволяє сформулювати цілісне уявлення про архітектурне середовище, систематизувати наявні знання про механізми його формування, перетворення і розвиток, оперативно використовувати ці знання у практиці його проектування.

Наукове видання

СУЧАСНА АРХІТЕКТУРНА ОСВІТА

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПРОСТІР

АРХІТЕКТУРНОГО ПРОЕКТУВАННЯ

МАТЕРІАЛИ

ІІ

НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Комп'ютерне верстання Г.Н. Ушакова

Підписано до друку Формат 60х84 1/16
Ум. друк. арк. . Облік.-вид. арк.
Тираж 50 прим. Вид. № . Зам. №

КНУБА, Повітрофлотський проспект, 31, Київ, 03680

E-mail: red-isdat@knuba.edu.ua

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Київського національного університету будівництва і архітектури

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
ДК № 808 від 13.02.2002 р.